

Vliv rodiny na finanční gramotnost žáků středních škol

Miroslava Kocianová

Bakalářská práce
2020

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Miroslava Kocianová
Osobní číslo: H160064
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika
Forma studia: Kombinovaná
Téma práce: Vliv rodiny na finanční gramotnost žáků středních škol

Zásady pro vypracování

- Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
- Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti finanční gramotnosti, rodiny a prevence.
- Příprava metodiky empirické části.
- Zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
- Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.
- Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
- Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **Tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- BERTL, Ivan. Kapitoly o finanční gramotnosti. Praha: Stanislav Juhaňák – TRITON, 2012. ISBN 978-80-7387-622-7.
- KIYOSAKI, Robert T. a Sharon L. LECHTER. Bohatý táta, chudý táta pro mladé: Co vás škola o penězích nenaučí. Praha: Pragma, 2005. ISBN 80-7205-199-7.
- ŠTOGR, Josef. Proč nevíme, co jsou peníze. Praha: Generatione Europe, o.s., 2013. ISBN 978-80-905308-6-7.
- OPLETALOVÁ, Alena a Jana KVINTOVÁ. Vybrané aspekty finanční gramotnosti v podmínkách základních a středních škol. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. Monografie. ISBN 978-80-244-4519-9.
- DVOŘÁČEK, Jiří. Základy pedagogiky. V Praze: Oeconomica, 2014. Vysokoškolská učebnice. ISBN 978-80-245-2014-8.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **4. října 2019**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2020**

L.S.

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

---

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval.
V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 13.5.2020

*1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;
2) Vysoká škola nevydávalečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.*

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být těž nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídáne k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tématem této bakalářské práce je vliv rodiny na finanční gramotnost žáků středních škol. Žáci jsou v období adolescence a tento pojem je vysvětlen v první části bakalářské práce. Rodina je spojena s žáky (adolescenty). Rodině a jejím vlivem na adolescenty věnujeme další kapitolu. Následně se dostaneme k pojmu finanční gramotnosti, kde si definujeme tento pojem. Praktická část je vypracována kvantitativním výzkumem pomocí dotazníkového šetření, který obsahuje i položky na ověření znalostí finanční gramotnosti.

Klíčová slova: finanční gramotnost, adolescent, rodina, žáci středních škol, finanční vzdělávání, výzkumná šetření

ABSTRACT

The topic of this bachelor thesis is effect of the family on financial literacy of student from high school. Students are in adolescence period and this concept is explained in the first part of the bachelor thesis. The family is associated with the students (adolescents). In the other capture, attention is paid on family and this influence. Then we get to the concept of financial literacy, where we define this term. The practical part is formulated by a quantitative research based on a questionnaire survey. This questionnaire also includes items which verify the knowledge of the financial literacy.

Key words:

Financial literacy, adolescent, family, high school pupils, financial education, research surveys

Poděkování:

Ráda bych zde poděkovala vedoucímu bakalářské práce doc. Mgr. Jakubovi Hladíkovi, Ph.D. za jeho podnětné rady a čas, který mi věnoval při řešení dané problematika. V neposlední řadě také děkuji všem respondentům, kteří mi poskytli potřebné informace pro zdárné dopracování mé práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ABSTRAKT	2
ÚVOD.....	6
I TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1 OBDOBÍ ADOLESCENCE.....	9
1.1 KOGNITIVNÍ A MORÁLNÍ VÝVOJ.....	9
1.2 SMĚR K AUTONOMII	12
2 RODINA A PENÍZE	14
2.1 RODINA JAKO ZÁKLAD	15
2.2 VÝCHOVA K PENĚZŮM	16
2.3 UČÍME DĚTI HOSPODAŘIT S PENĚŽI A SPOŘIT SI JE.....	17
3 FINANČNÍ GRAMOTNOST.....	19
3.1 ROZVOJ FINANČNÍ GRAMOTNOSTI	19
3.2 DEFINICE FINANČNÍ GRAMOTNOSTI	20
3.3 VÝZNAM FINANČNÍ GRAMOTNOSTI.....	22
3.4 FINANČNÍ NEGRAMOTNOST	24
II PRAKTICKÁ ČÁST	25
5 DESIGN VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	26
5.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	26
5.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY, CÍL VÝZKUMU A HYPOTÉZY	28
5.3 METODA SBĚRU DAT	30
5.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR	30
5.5 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ.....	31
5.6 VÝSLEDKY	40
6 INTERPRETACE DAT.....	51
7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	54
ZÁVĚR	55
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	56
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	60
SEZNAM OBRÁZKŮ	62
SEZNAM TABULEK.....	63
SEZNAM GRAFŮ	64
PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK.....	65

ÚVOD

Dnešní svět, svět neomezených možností, ale s pocitem nejistoty. V současném světě jsou peníze stěžejním měřítkem naší existence. Řadu emocí nám nahrazují právě peníze. Ty jsou nejen pocitem bezpečí, pocitem moci či prestiže, ale i pocitem shromažďování nejen materiálního statku. Žijeme v konzumní společnosti, které je spjata se subjektivním pocitem každého člověka. Spotřebovávat statky a služby je pro člověka přirozené. Lidé v současné společnosti ovšem upřednostňují svou prestiž jako společenský status, aniž by si mnozí uvědomovali následků.

Všude kolem nás jsou různé nástrahy v podobě lákavých reklam, billboardů nebo internetových odkazů bádající k nakupování i nepotřebných věcí. Většina lidí chce mít něco prestižního, moderního a záleží mu především na svém okolí, co si o něm okolí myslí. Člověk lehce podlehne produktům, které jsou mu nabízeny. Často se stává, že za dané věci utratí člověk více peněz než má k dispozici a dostává se nad rámec svého finančního rozpočtu, které někdy vede do dluhové pasti. Úvěry tak dnes berou všichni jako samozřejmost. Lidé si neuvědomují, že ohrožují nejenom svou životní existenci, ale i životní situaci svých nejbližších. České domácnosti jsou zadlužené čím dál tím více, i když se o tom stále mluví a píše. Špatná orientace ve finančním světě, nedostatečná informovanost to vše vyplývá z nedostatečné finanční gramotnosti.

V dnešní době je naprosto nezbytné klást důraz na vzdělávání ve finanční gramotnosti již v raném věku. Proto se do rozvoje finanční gramotnosti zapojuje nejen stát ale i další instituce jakou jsou například banky, které je pomáhají finančně vzdělávat. Největší vliv na rozvoj dětí ve finanční gramotnosti má přece jen rodina. V rodině tak dítě může dostat nejvíce informací. Proto by tyto informace měli být kvalitní, aby dítě mohlo prohlubovat tyto informace a následně se pak orientovat ve finančním světě. Rodina by měla být vzorem ve finanční gramotnosti pro dítě v každém věku.

Tato bakalářská práce je orientovaná na cílenou skupinu žáků, ve věku od 15 do 19 let, tedy na žáky vybraných středních škol. Záměrem této práce je zjistit, zda má rodina vliv na vývoj finanční gramotnosti u žáku středních škol. V úvodu práce si prostřednictvím vývojové psychologie představíme zkoumaný objekt, tedy žáky ve věku 15 až 19 let, adolescenty. V souvislosti s tím si objasníme i kognitivní a morální vývoj adolescenta. V další části se zaměříme na rodinu, kde rozebereme i výchovu rodičů k dětem ve finanční gramotnosti.

V kapitole finanční gramotnosti si vysvětlíme tento pojem ale i pojem finanční negramotnosti. Zaměříme se na význam finanční gramotnosti jako na celosvětově uznávaný prvek.

V další části se pak budeme věnovat výzkumnému problému, tedy vlivu rodiny na finanční gramotnosti žáků středních škol. Poukážeme na to, že finanční vzdělání je nedílnou součástí života, které vzešlo z různých výzkumů, jež se uskutečnili v ČR. V úvodu praktické části popíšeme výzkumný soubor, kde definujeme výzkumné otázky a ukážeme si metodu sběru dat. V závěru vyhodnotíme výsledky výzkumu, poté je vysvětlíme. V závěru naší bakalářské práci vyhodnotíme a dáme do souvislosti s teoretickou částí uvedené práce.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 OBDOBÍ ADOLESCENCE

Zaměříme se pouze na období dospívání, které je obdobím přechodu z dětství k dospělosti. Abychom mohli proniknout do okruhu problematiky vztahů a postojů žáků středních škol k penězům, je důležité znát základní hlediska související právě s vývojevou psychologií adolescenta. Kognitivní a morální schopnosti jedince, které si vytýčíme v této kapitole a které nás budou zajímat u této vývojové etapy, období dospívání – adolescentů. Další vývojové etapy nebudeme charakterizovat, nejsou pro naši práci důležité.

Do tohoto období řadíme dle Langmeiera a Krejčířové (2006) dívky a chlapce zhruba mezi 15 – 22 věkem. Z biologického hlediska lze dospívání definovat jako první známky pohlavního dospívání a jako úplné vyvrcholení pohlavní zralosti a dokončení tělesného vývinu. Období adolescence je relativně klidnějším obdobím, které nastoupilo po období puberty.

Pozdní adolescence dle Vágnerové (2012), která nazývá tuto etapu života a zahrnuje přibližně 10 a 20 věk člověka. Je to přechodné období mezi dětstvím a dospělostí, kde dochází k úplné proměně biopsychosociální oblasti osobnosti. Tyto oblasti ovlivňují biologické, psychické a sociální faktory. Adolescent v této etapě života hledá a přehodnocuje vlastní identitu. Musí zvládnout všechny proměny, které nastávají v této etapě a dosahují svého sociálního postavení.

Říčan (2004) popisuje období adolescenta mezi 16 – 20 věkem, kde vrcholí mládí. V tomto období je jedinec jako člověk nejkrásnější, nejsvěžejší jak duševně, tak i tělesně, nejbystřejší a nejdychtivější. Dospívání je však i obdobím rozporů. Adolescent v tomto období má za úkol dokončit další etapu společenského uplatnění a to v zaměstnání nebo dalším studiem na vysoké škole. Dalším úkolem pro adolescenta je poznat a být poznán ve vztahu k protějšímu pohlaví. Konec tohoto období však nelze jednoznačně stanovit, jak z pohledu biologického, tak i sociálního vývoje.

1.1 Kognitivní a morální vývoj

Období adolescence ve vývoji inteligence prochází posledním stádiem vývojového myšlení. Jejich intelektové schopnosti mnohdy přesahují i starší generaci, obzvlášť pokud jde o tvořivé a svižné myšlení. Psychologickém vývoji kognitivní, emoční a další oblasti

ovlivňují chování a prožívání jedince. Ve vývoji inteligence narůstají úspěšně řešené problémy a mění se všechna vědomí psychických činností. Ve věku jedenáct až dvanáct let si dítě dovede utřídit, srovnávat a řadit si konkrétní záležitosti.

Adolescent si dokáže logicky vyvozovat závěry. Pokud si však jedinec nedokáže myšlenku utříbit a nedokáže si danou věc či situaci fiktivně představit dochází k selhání uvažování. Myšlenkové mapy u těchto dětí ve věku 11 – 12 let se vytvořili přímým zvnitřněním činností a projevují se jako nepostradatelné. Dospělí na rozdíl od adolescenta aplikují logické operace volně na resumé úsudku (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 149).

Pojem myšlení je procesem vědomého odrazu reality v souvislosti, vztazích a vlastnostech, které zahrnují objekty nedosažitelné přirozenou smyslovou percepcí (Hartl, Hartlová 2000, s. 332).

Logické myšlení i v abstraktním pojetí, kde si adolescent systematicky testuje předpoklady a uvažuje do budoucnosti je tento způsob kognitivního procesu nazván stadiem formálních operací. Adolescent je již schopen kombinovat myšlenky ve velkém počtu a některé z nich se však ve skutečnosti neprojeví.

V několika bodech popíšeme logické myšlení:

1. Schopnost dospívajícího pracovat se vzdálenými pojmy. Probíhá rozsáhlejší symbolické uvažování a pochopení obtížných pojmů.
2. Při řešení nějakého problému se již dospívající neuspokojí jen s jediným výsledkem a zvažuje různá alternativní řešení. Bádá a tvoří si hypotézy, které přijímá nebo vylučuje.
3. Dospívající jedinec si vytváří nepotvrzené domněnky. Srovnává skutečnost od myšlenek.
4. Adolescent používá logické operace volně na významu konkrétního obsahu. Vyvodí správný úsudek bez konkrétního významu.
5. Dospívající myslí o myšlení a vytváří úsudek o úsudku. Přemýšlí nad tím, proč právě přemýšlí, o něčem na co myslel.

Říčan (2004, s. 195) popisuje myšlení adolescenta jako rychlé, spolehlivější a zkušenější než jeho předchozí období pubescence, avšak nové myšlenkové operace si nemůže osvojit pro neexistenci. Jedinec častěji bere ohled na druhého jednotlivce. Dochází k

sebemenšímu vlastnímu potlačování egocentrismu. Ne však u všech adolescentů se skýtá soulad podstaty dobrého a zlého.

Podle Piageta (1999, s. 139) se v průběhu adolescence vytváří formální myšlení. Adolescent dokáže uvažovat logicky o abstraktních pojmech. Systematicky testuje teorie, zabývá se detaily, budoucností. Utváří si své názory, postoje a hodnoty.

Schopností jedince je nejen vytvářet si hypotézy, které si následně ověří či vyvrátí, ale akceptovat hypotetické překážky. Reflexivní myšlení jsou pro jedince v tomto charakteristickém období hypoteticko – deduktivní.

Nově vzniklé operativní myšlení mají silnou hodnotovou podobnost mezi strukturací morálních hodnot a poznávacími operacemi (Cakirapaloglu, 2004. s. 306).

Abstraktní uvažování umožňuje adolescentům hledat platné východisko bez ohledu na skutečnost nebo prvotní hypotézu. Jeho schopnost přemýšlet se stává systematickou a rozváznou. V období adolescence se rozvíjí schopnost vysvětlit hypotetických výsledků v souvislosti s racionálně možným úsudkem (Vágnerová, 2012, s. 380).

V tomto období dospívání se u adolescenta zlepšují vlastní schopnosti a dovednosti. Metakognice je poznávání toho, jak se člověk učí, jak poznává. Ta je jednou z podmínek zralějšího předpokladu k řešení překážek. Jedinec vždy neuvažuje jen racionálně, ale v jejich individuálních kompetencích se objevuje strach z neúspěchu či nízké sebevědomí apod. (Vágnerová, 2012, s. 383).

Na vývoj kognitivního myšlení navazuje vývoj mravních vědomostí. Dle Kohlbergova členění morálky jde o **postkonvenční úroveň**, na které závisí vnitřní normativní principy. U adolescenta již není omezený mechanický respekt jednotlivých zvyklostí. Touží se rozhodovat sám. Toto rozhodování je v souladu s vlastními morálními pravidly. Mnohdy se však adolescenti dostávají při rozhodování do situace, kde se většinou vracejí ke starým zvyklostem.

V každodenním životě však postkonvenční morálka nebývá zevšeobecňována. Uplatňují se především určité stereotypy, kde se dospívající řídí spíše konvencí. Přizpůsobuje se tak tlaku společnosti a vykonává především to, co se od něj žádá. Hovoříme o konvenční morálce, která je jednou z klasifikací Kohlbergovi úrovně morálky. Charakteristickým morálním vývojem u adolescenta je:

1. Sklon uvažovat o mravních principech a upoutat se k nim vlastním názorem.

2. Sklon k zevšeobecňováním a zdůrazňujícím závěrům.
3. Sklon k dodržování obecných principů.

Nedostatek hodnot u adolescentů nebývá největším problémem na rozdíl od jejich množství, ale především v neobjasněnosti jejich priorit. Na rozdíl od dospělých, dospívající děti ještě stále potřebují a to ve větší míře stabilní hodnoty. Tyto hodnoty poskytují určité bezpečí. Nejasnost hodnotového uspořádání je spjata měnící se společností a nabádá adolescenta přijímat protichůdné role plynoucí z opačného významu (Vágnerová, 2000, s. 274 – 275).

1.2 Směr k autonomii

Schopnost poznávání a kritické myšlení adolescenta vedou k autonomii jedince.

Primárním úkolem každého adolescenta ve vývoji je vytvoření **vlastní identity**. Osamostatnění se od rodičů, umožnění samostatného fungování v každodenním životě. Prvním krokem pro odpoutání se od rodičů směřuje k obstarávání se sebe samého. První, alespoň krátkodobá brigáda přináší jedinci pomoc, jak získat obraz o podvědomí příjmu. První příjem, první spoření a představa samostatného hospodaření s penězi. To vše připravuje adolescenta na jeho finanční nezávislost a osamostatnění (Thorová, 2015, s. 2016).

V průběhu dospívání se vztah dítěte a dospělého mění. Na konci období dospívání se v hierarchickém uspořádání změní natolik, že dítě se stává vyváženým a demokratickým. Zásadní přeměnou je emoční závislost, která se ve vzájemném vztahu, vzájemné podpoře, respektu a součinnosti mění. Ovšem lze říci i přes dosaženou nezávislost, kterou si dítě s rodiči vyjednává, dochází častěji k porušení stanovených pravidel a tím i ke konfliktům. Napříč těmto nesnázím však adolescent oceňuje snahu svých rodičů, které potřebuje. Rodičovská pozornost i výchovná pomoc dítěte k úspěchu jsou prognózou ve vývoji. Společně trávený čas hraje velkou roli mezi rodiči a dětmi. Předčasné odpoutání od rodiny vede k negativním dopadům na vývoj adolescenta. Sledovat aktivity svých dětí je nezbytné, ovšem důležitá kontrola rodičů by měla probíhat diskrétně. Dítě by mohlo mít pocit zásahu do jeho osobní volnosti a soukromí. Vysoké a nepřiměřené sledování dětí rodiči vyvolává skrývané informace. Ohleduplný dohled nad adolescentem pak souvisí se sdílnější komunikační a společenskou dovedností rodiče (Thorová, 2015, s. 418).

Říčan (2004) charakterizuje adolescenci senzitivním obdobím, kde jedinec hledá svoji osobní identitu pro budování sebe a svého okolí. Přirovnává toto budování k těžkému

zápasu. Adolescent, který si, vybudoval“ svoji identitu ví, *kdo je, zná sám sebe, rozumí svým citům, ví, kam patří a kam směřuje, a ví v čem je smysl jeho života.*

Erikson, který pojem identity zavedl do psychologie, si byl tohoto pojmu vědom. Identita každého adolescenta se opírá o mravní zásady a zkušenosti je dodržovat. Hledání identity znamená poznávat sebe sama a často znamená experimentovat pokus – omyl (Říčan, 2004, s. 221).

2 RODINA A PENÍZE

Jelikož se v naší práci budeme zabývat vlivem rodiny na finanční gramotnost žáků, je důležité si objasnit pojmy jako je rodina, jaký má rodina vliv na výchovu.

Rodina je jedinečná, nenahraditelná instituce, je optimálním osobním spojením dospělých na prospěchu partnerů a dětí se zájmem společnosti v soužití muže a ženy i na socializaci. Od pradávna byla rodina mnohdy jedinou institucí se zdrojem podpory lidí. Již v tradiční společnosti v této instituci, jak můžeme rodinu nazvat, vládla plná ekonomická i vztahová vzájemnost. Rodiny v postmoderní době nejsou zakládány pro reprodukci populace, ale zejména pro uspokojování citových potřeb. Dítě je v dnešní době bráno především jako emocionální investice. Po stránce ekonomické, je velká a nenávratná investice (Matoušek, 2003, s. 183).

Prostřednictvím socializace jedince patří rodina k nejdůležitějším. Nedílnou součástí je i intimita a sociální podpora. Rodina je nejen primárním a nezbytným prvkem společnosti, kde se dítě obeznamuje. Patří mezi neodvratitelnou součást sociální, ekonomické a kulturní soustavy a je neodmyslitelným činitelem reprodukce obyvatelstva. Rodina zajišťuje postupný společenský proces mezi společností a jedincem. Rodinu tvoří matka, otec a děti (Špaňhelová, 2010, s. 17).

Hartl z psychologického hlediska charakterizuje rodinu jako „společenskou skupinu spojenou pokrevním vztahem nebo manželstvím i vzájemnou odpovědností a pomocí (Špaňhelová, 2010, s. 11).

Rodina je místo upřímnosti, pravdivosti a otevřenosti. Podle (Říčana 2013) je právě ona principem a předpokladem vzájemnosti v rodinné psychologii. Naopak největší mezerou rodinného života je předstírání reciprocit a předstíravosti. Dítě může žít ve vně rodiny, kde rodina působí navenek harmonicky, ale musí především být součástí rodiny milující. Faleš, předstíraná vzájemnost a soudržnost se popisuje v rodinné psychologii termínem, pseudo-mutualita (Říčan, 2013, s 60).

Rodina je i pro dospělého člověka nepostradatelnou organizací. Partner a děti jsou neodmyslitelnou součástí hodnot lidského života. Pocit bezpečí dává všem členům právě plnohodnotná rodina. Děti jsou výrazem lásky, jednoty dvou partnerů a jsou chápány jako pokračovatelé existence rodičů. Nutno je však podotknout, že rodina je na druhé straně vystavena i stresovým podmínkám.

2.1 Rodina jako základ

Rodinné prostředí pro vývoj osobnosti dítěte je úzce spjat se sociálním prostředím. Primární úlohou rodiny v socializačním procesu je příprava dítěte na vstup do praktického života. Rodina dítěti v celém průběhu fáze života předává celou škálu nejen bohatých informací, zkušeností, hodnotových orientací a vzorů, biologické a psychické potřeby, ale i přirozené vlohy (Kraus, 2014, s. 73).

Harmonická rodina, významná pro optimalizaci vývoje dítěte. Vzájemná láska, vzájemná důvěra, úcta, uspokojování všech potřeb a poskytování výborné péče vytváří atmosféru k nejhodnějšímu životnímu prostředí v rodině. Plněním rodičovské funkce a povinností je převzatým vzorcem chování svých rodičů do budování vlastní rodiny v dospělosti (Matějček, 2017, s. 35).

Podle Satirové pro výchovu a růst dětí je rodina přirozeným místem rovnováhy. Mezi důležité životní složky patří autonomie, sebedůvěra, intimita, síla a schopnost komunikace. Kvalita našeho života na světě je na nich závislá. Pokud chceme změnit svět, znamená to změnit rodinu. (Satirová, 2006, s. 11).

Každý z nás je ovlivňován vnitřními nebo vnějšími faktory. Především psychika patří mezi vnitřní faktory, které nás ovlivňují. Z psychologického hlediska mluvíme o schopnosti živých organismů odrážet svým stavem okolní skutečnost (Hartl, Hartlová, 2000, s. 470).

Faktory, které nás obklopují jako rodina, vzdělání, jsou faktory vnějšími a ty budeme v naší práci používat.

Rodinné prostředí působí na členy žijící v rodině. I když je prostředí společné, znamená to, že jsou podněty vycházející z toho prostředí stejným způsobem zpracovány. V průběhu dětství a dospívání je reakce na různé podněty jedince ovlivněna zejména různými událostmi, které nastanou v průběhu vývoje (Vágnerová, 2010, s. 31).

Nyní si nastíníme jak je rodina přínosná pro finanční gramotnost.

Matoušek (2012) vystihuje „Rodina byla od pradávna prvním a mnohdy jediným zdrojem podpory lidí, kteří se dostali do nesnází...Dítě nemůže získat základní pocit jistoty bez jistoty v blízkých lidech. Dítě si nemůže osvojit žádoucí dovednosti, postoje a hodnotovou orientaci, aniž by nebylo vystaveno trvalému působení angažovaných dospělých pečovatelů“.

Rodinu nelze ničím a nikým nahradit. Dítě nikde nezíská pocit jistoty než v rodině. V samotné rodině vidíme základ všeho. Již od útlého věku nám rodina poskytuje fyziologickou potřebu a potřebu bezpečí (Matoušek, 2012, s. 183).

Prokešové (2013, s. 13) uvádí rodiče, za toho, kdo dítě provází životem.

Rodina je i místem předávání hodnot. Učit se hodnoty, znamená vytvořit stabilní morální hodnotovou základnu, o kterou se budou opírat další hodnoty. Aby bylo dítě v životě šťastné, musí se zprvu naučit uznávat morální hodnoty a stavět na nich budoucnost (Eyre, 2007, s. 19).

2.2 Výchova k penězům

Pevně stanovenými zásadami a pevně stanovenými návyky, které jsou nezbytné již od raného dětství, si jedinci utvářejí pochopení nejen k finanční oblasti obecně. Hubatka (2014) se domnívá, že finanční zkušenosti rodičů jsou nepřenositelné a pokud dětem sdělíme „naše často draze zaplacené finanční zkušenosti“ nic tím dětem nenaznačíme a ani nenaučíme.

Rodiče musí svým dětem vytvářet určité zkušenosti samy. Jejich dohled nad svými dětmi je důležitý pro nezkušenost dětí. Již od raném dětství je dobré děti učit, že po čem všem touží, většinou ihned nezískají. Naučit dítě pokorně čekat, je dobrá příprava na spoření. Jedinec v období adolescence je již na tolik zralý, aby nejen samostatně pochopil výhody a přínosy výchovy k penězům (Hubatka, 2014, s. 153).

Při výchově dětí vykonávají rodiče významnou roli. Výchovu neponechávají náhodě a pocitům, uvědomují si, že ne vždy a za každých okolností je blaho jejich dětí ve shodě se společenskými požadavky. Aby dosáhli úspěchů ve výchově, musí být dětem vzorem. Musí si sami pro sebe stanovit jasná pravidla, jednotné postupy a hodnoty, které vlastním příkladem předávají svým dětem (Eyre a Eyre, 2007, s. 7).

Sýkora (2010) poukazuje na důležitost hovořit o penězích s dětmi již od útlého věku a narovinu. Neexistují přesný návod nebo jednotná pravidla jak s dětmi o penězích mluvit. Děti by měli mít představu o penězích, o výši finančního rozpočtu, aby si uvědomili, s kolika penězi mohou disponovat a do jaké míry by měli ovládat touhu a přání po určitých věcech. Vhodným způsobem jak děti naučit dobře s penězi zacházet, je zapojit děti do společného plánování rodinného rozpočtu. Rodiče tak dopřejí dětem spolurozhodování o rodinných výdajích, investicím a dalším, třeba i neplánovaným položkám v rodinném rozpočtu.

Efektivní modelový systém, který představuje Laniado (2002) přináší dětem možnost obeznámit je s položkami v rodinném rozpočtu. Mezi důležité výdaje rodinného rozpočtu domácnosti patří nejen voda, plyn, nákupy potravin a spotřebního materiálu, ale i výdaje za opravy, atd. Děti a rodiče si tak stanovují priority a rozhodují se na správném postupu jak vést domácnost nejefektivněji. Modelový systém počítá i s nepravidelnými rodinnými výdaji na dovolenou nebo na nenadálou rodinou situaci.

Laniado (2002) vystihuje možnosti výchovy dětí k penězům. Pokud děti po něčem dlouhodobě touží a něco si přejí a rodiče je stabilně přesvědčují o zbytečnosti, může to u dětí vyvolat ještě větší pocit touhy danou věc či přání mít. Přehnaná „šetrnost“ ve výchově však nepomáhá. I v opačném případě, kdy je dětem stále dopřáváno cokoliv jim koupit a cokoliv jim splnit, není správným příkladem hospodárnosti pro děti.

V dnešní době nás všude obklopují reklamy a nabádají spotřebitele k nakupování. Někteří lidé si nakupováním léčí své deprese a nerozvázně tak utrácejí své vydělané peníze. Je důležité děti chránit před tímto tzv. konzumerismusem (Říčan, 2013, s. 105).

2.3 Učíme děti hospodařit s penězi a spořit si je

Aby rodiče mohly své děti učit finanční gramotnosti, musí nejdříve sami pochopit vztah k penězům, musí si uvědomit, jak jsou peníze pro ně důležité, jaký mají pro ně význam a do jakého žebříčku hodnot je řadí (Laniado, 2002, s10).

Téměř každý si z dětství pamatuje, jak si rodiče hráli s dětmi „na obchod“ Již v tomto období rodiče své děti finančně vzdělávali. Tato hra učila a učí děti pochopit peníze a jak s nimi pracovat.

Pazderová (2008) poukazuje na to, kdy učit děti hospodařit s penězi. Samostatnosti hospodaření by se měli děti naučit potom, co pochopí význam peněz, odkud se vzali a jak s nimi nakládat.

Podle psychologů, pokud rodiče v současné době nenaučí své dítě hospodařit s penězi je to pro dítě, ale i ně samé velké riziko. Koupě první pokladničky dítěti, je dalším krokem k učení hospodárnosti a spoření. Existuje spousta rad a návodů pro rodiče, jak naučit děti finančně hospodařit. Pro děti od 6 let nabízejí peněžní instituce bankovní dětské a studentské účty.

Kapesným a pevně stanovenými pravidly příjmu kapesného se podle Sýkory (2010) učí dítě pochopit hodnotu peněz.

*Dle Říčana (2013) rodiče by měli sice dětem dopřát finanční bezstarostnost, ale měli by své děti učit zacházet s penězi. Aby děti pochopily hodnotu peněz, je důležité, aby s nimi rodiče hovořili. Stanovit svým dětem kapesné, pořídit jim pokladničku by měli rodiče až po zvážení zda již dítě pochopilo, oč jde. Pravidelné kapesné je dobrou přípravou na utváření zdravích finančních návyků. Je to důležitý **prostor svobody** a názornou ukázkou pro ekonomické vzdělávání. Dospívající děti v adolescenci již mají určitou představu o tom, jak zainvestují své peníze – i to je potřebné k finanční gramotnosti. Existují však rodiny, které své děti finančně odměňují jak za známky ve škola, tak i za odměnu práce v domácnosti, na zahradce, atd. To však Říčan (2013) nedoporučuje „**peníze mají sklon kalit rodinné vztahy!**“. Výchovným prostředkem nikdy není kapesné.*

3 FINANČNÍ GRAMOTNOST

Peníze - součást našeho života, bez nich se neobejdeme. Na penězích je postavena tržní ekonomika, proto se s nimi musíme naučit hospodařit. Především pro splnění našich cílů a snů. V České republice se v minulých desetiletí svět financí výrazně obměnil. Nová doba nepřinesla jen svobodu, přinesla i zodpovědnost a nejistotu (Kociánová, 2012, s. 9).

Finanční vzdělávání je důležité již od raného dětství. Člověk finančně gramotný dosahuje lepšího osobního blaha s velkou pravděpodobností zbytečného zadlužování. Finanční gramotnost je v současnosti významným globálním problémem. Dostává se jí více pozornosti. Úroveň finanční gramotnosti je jedna ze spouštěcích mechanismů finanční krize.

3.1 Rozvoj finanční gramotnosti

Nejdříve se vrátíme o několik let zpět, abychom pochopili obsah pojmu finanční gramotnosti pro naši bakalářskou práci. Finanční gramotnost (dále jen FG) je označována jako soubor znalostí, dovedností a stanoviskem zajišťující sebe a svoji rodinu. FG vychází z dokumentů Vlády České republiky. Pro nástin vývoje dění týkající se FG jsme použili v rámci naší práce důležitá data v níže znázorněném obrázku.

Obrázek č. 1 – Časová posloupnost událostí finanční gramotnosti

ČR vstupem do Evropského hospodářského prostoru v roce 2004 se stala členem Evropské investiční banky a tím přijala práva Evropské unie do českého práva. V roce 2005 Ministerstvo financí ČR zaměřilo na otázky finanční gramotnosti, informovanosti a chránění zájmu spotřebitele. Důvodem byla ochrana spotřebitele v selhání trhu. Mezi největší příčinou selhání spotřebitele na trhu patří informační nerovnost. Pro ochranu spotřebitele však neexistuje jednotný koncept pro ochranu spotřebitele. Každý stát si řeší kontext podmínek pro svou zemi samostatně. V roce 2007 Ministerstvo financí ČR (dále jen MFČR) vydalo Strategii finančního vzdělávání. Vznikla nová Pracovní skupina pro finanční vzdělávání a ta se stala celonárodní odbornou skupinou, podporující efektivitu finančního vzdělání. Oblast školního finančního vzdělávání nebyla opomenuta a byl vytvořen dokument nazvaný Systém budování finanční gramotnosti na základnách a středních školách, který vznikl v prosinci 2007. Tento systém budování vytyčuje pravidla subjektů na edukaci a stanovuje základní postupy v rámci opatření kvalitního finančního vzdělávání (dále jen FV). V roce 2009 byla na středních školách a v roce 2013 na základních školách zavedena povinná výuka finanční gramotnosti. Koordinuje aktivity, je zakotvena v Národní strategii finančního vzdělávání a předkládá obsah a výsledky Rámcového vzdělávacího programu (MFČR, Národní strategie finančního vzdělávání, s. 3).

Mezinárodní síť finančního vzdělávání (International Network on Financial Education; INFE) při Organosation for Ekonomick Cooperatoin and Development – (Organizaci pro hospodářskou spolupráci a rozvoj; OECD) byla založena v roce 2008 a ČR zastoupená MF se stala jejím členem. Působení INFE sdružuje 120 zemí celého světa.

Okruh problematika finančního vzdělávání (dále jen FV) je ukotven v Bílé knize o politice finančních služeb, kde představují dlouhodobé aktivity Evropské komise a členů států EU (MFČR, Národní strategie finančního vzdělávání, s. 3).

3.2 Definice finanční gramotnosti

Nezbytnou součástí Standardů finanční gramotnosti pro mapování úrovně FG zaměřené na cílové skupiny, pro přípravu a součinnost vzdělávacích projektů je nutné stanovit význam pojmu FG.

Průcha (2009, s. 233) definuje gramotnost jako určitou vlohu aplikovat určité specifické dovednosti získané v průběhu našeho života. Setkáváme se s mnoha druhy gramotností, nejen matematickou, přírodovědnou, počítačovou a nejen pro naši práci přínosnou finanční gramotnost, se kterou se budeme zabývat.

Definice finanční gramotnosti však není pevně daná. Pro srovnání uvádíme definici používanou v českém školství: *Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace.*“ (Národní ústav pro vzdělávání, 2011, s. 6).

Definice FG má hierarchické uspořádání. Správa osobních a rodinných financí zahrnuje peněžní gramotnost, cenovou gramotnost a rozpočtovou gramotnost.

- **Peněžní gramotnost** je nezbytná kompetence pro správu hotovostních a bezhotovostních operací a s nimi spojených transakcí jako jsou běžné účty, úvěry, hypotéky, apod. (MFČR, Národní strategie finančního vzdělávání, 2010).
- **Cenová gramotnost** je fungování cenové soustavy, je problematikou cen a inflací. Důležitým aspektem je znát reálnou hodnotu peněz (MFČR, Národní strategie finančního vzdělávání, 2010).
- **Rozpočtová gramotnost** je způsobilost vést nejen osobní/rodinný rozpočet, ale způsobilost spravovat své finanční závazky vůči různým institucím jako jsou např. banky a nebankovní společnosti (MFČR, Národní strategie finančního vzdělávání, 2010). Do rozpočtové gramotnosti řadíme nenadálé výdaje, výpadek příjmu, apod., zvládnutí různých životních situací z hlediska financí (Opletalová, Kvintová, 2014).

Ve shrnutí můžeme říci, že peněžní gramotnost znamená, jak se máme starat o svoje peníze, cenová gramotnost znamená vyjádření peněz v čase a pokud se umím starat o svůj rozpočet je to vyjádření rozpočtové gramotnosti.

Výše uvedená definice vznikla na základě potřeby funkčnosti a integrity k danému tématu a východiskem Standardů finanční gramotnosti. V roce 2017 tyto Standardy FG byly aktualizovány. Slouží pro různé cílové skupiny, zejména pro cílový status různých stupňů

finančního vzdělávání. Tyto dále slouží pro tvorbu konkrétních edukačních projektů směřující k rozvoji úrovně finančního vzdělávání nejen žáků, ale i dospělé populace. Kritériem Standardů finanční gramotnosti je měření úrovně finanční gramotnosti (Ministerstvo financí ČR, 2010, s. 11).

Jak jsme již zmínili, Standardy finanční gramotnosti jsou nezbytné pro cílové skupiny a finanční úrovně. Například úroveň v oblasti financí u žáků středních škol měla dosahovat vyšší úrovně než u žáků základních škol. Finanční vzdělávání má v České republice strukturu dvoupilířovou. První pilíř je počátečním pilířem ve vzdělávání a směřuje se na žáky. Druhý pilíř je orientovaný na vzdělávání dospělé populace. Vzdělávací programy musí být vždy odlišné a musí se přizpůsobovat (Systém budování finanční gramotnosti na ZŠ a SŠ, 2007, s. 8).

Finanční gramotnost je v různých zemích světa propojena s pojetím pojmů finanční vzdělávání a finanční klasifikace. Nejčastěji je finanční gramotnost spojována se znalostmi o finančních službách a produktech a finanční klasifikace, kterou je rozuměna schopnost jedince umět finanční znalosti a správně je uplatnit (Opletalová, Kvintová, 2014, s. 48).

Definici finanční gramotnosti jsme si již vymezily. Tato definice se stala impulsem pro vytyčení Standardů FG, a které jsou součástí Systému budování FG na ZŠ i SŠ.

3.3 Význam finanční gramotnosti

Vyspělé a rozvojové země v posledních letech jeví značný zájem o úroveň FG populace. Důvodem je zejména demografické složení obyvatel, vývoj finančního trhu, aj. Hospodářská a finanční situace celého světa přispěla k velkému zájmu o toto téma. Mezi faktory, které naznačovali nedostatečnou FG byla neinformovanost a špatně učiněná rozhodnutí. Tato rozhodnutí mohla vést k dalším budoucím problémům. Z uvedených důsledků je FG v současnosti celosvětově uznávaným prvkem, který přispívá k ekonomickému a finančnímu rozvoji a stabilitě. Tento důležitý prvek je ve schváleném dokumentu OECD/INFE High-level Principles on National Strategies for Financial Education. Pozornost FG jako pozornost klíčových životních kompetencí vychází ze současných globálních trendů. Donedávna docházelo ze stany vlády a zaměstnavatelů k všeobecnému přesunu rizik na jednotlivce. Docházelo a dochází ke snižování vyplácení státních důchodů, příspěvků na zdravotní péči ze strany mnoha vlád. Se změnou také přicházejí i penzijní pilíře. Dávky systému jsou nahrazovány

příspěvky a odpovědností finančního zabezpečení po odchodu do důchodu. Tyto nahrazované příspěvky se přesouvají na budoucí důchodce. Standardy finanční gramotnosti. V České republice systém státního důchodu je postupně doplňován novými pilíři. Jedinci se tak vystavují nejistotě výše budoucích důchodů a investičnímu riziku. Většina pracujících si neuvědomuje rizik, kterým v současnosti čelí. Pokud si však rizika uvědomují, nemají však dostatečné znalosti a dovednosti jim čelit (OECD, 2008). Další, stále se objevujícími riziky, které mají finanční dopady na jednotlivce, jsou spojena s úvěry a finančními trhy obecně, s dlouhověkostí, apod. (MF, NSFV, s. 11 – 13).

Zvýšenou osobní zodpovědností musí v současnosti čelit populace v důsledku rozsáhlých změn tržní ekonomiky. Příkladem je prodlužující se průměrná délka života jedince, kde je zapotřebí si vytvářet finanční rezervy pro pokrytí delšího období ve stáří. Zodpovědnost taky jedinci přebírají za financování jak osobní, tak i rodinné péče ve zdravotnictví. Navíc je vyvíjen tlak na rodiče zvyšovat náklady do vzdělávání svých dětí. Tyto vývojové trendy se začínají již objevovat v rozvojových zemích. Doposud však byli nejzřetelnější ve vyspělých zemích.

Téměř ve všech státech země má většina spotřebitelů větší možnost a přístup k finančním produktům a službám poskytovaných rozmanitými finančními subjekty a distribučními kanály. Tímto nastal podstatný pokrok v procesech a technologiích deregulace, a díky tomu se otevřel přístup k různým finančním produktům rozvojových zemí. Pestrost nabídek finančních produktů pro jedince však doprovází při rozhodování celá řada faktorů. Především se jedná o poplatky, úrokové sazby, délky trvání nebo míra rizika. Z celé široké škály si musí jedinec vybrat nejvhodnějšího poskytovatele těchto produktů a služeb. Vedle tradičních finančních institucí jsou poskytovány služby a produkty internetových bank a nově i mobilních operátorů.

Technologický a ekonomický vývoj v posledních letech přinesl větší celosvětovou propojenost s velkými změnami nejen v komunikaci a ve finančních obchodech, ale především v sociální interakci a v chování spotřebitelů. Tímto se zvětšila spolupráce jedinců a poskytovatelů finančních služeb. Výše uvedené současné trendy přenášejí odpovědnost finančního rozhodnutí na jednotlivce. Pro některé jednotlivce jsou rozšířené možnosti komplikovanější v rozhodování. Proto se od občanů očekává dostatečná finanční gramotnost, aby finančně zajistili nejen sebe, ale i svoji rodinu (PISA 2012 Koncepční rámec finanční gramotnosti, s. 3-5).

3.4 Finanční negramotnost

Vznik nových projektů FG má představit celé populaci základní znalosti a dovednosti, které uplatní v jejich každodenním životě efektivně a odpovědně. Doc. Ing. Petr Dvořák Ph.D., děkan Fakulty financí a účetnictví na VŠE vysvětluje, proč by měli vznikat nové projekty finanční gramotnosti „*Finanční gramotnost je dnes velmi populární, hovoří o ní kde kdo. Proto je tolik potřebné, aby vznikaly projekty, které povedou skutečně k jejímu zvýšení a nikoli takové, které svojí formou či obsahem spíše odradí nebo budou dokonce zavádějící,*“ „*Potřebná úroveň finanční gramotnosti je diferencovaná dle různých sociálních, příjmových či věkových skupin. Nezbytná je však pro všechny a každý by si měl uvědomit, že může zásadním způsobem – ať již v pozitivním či negativním smyslu – ovlivnit jeho život.*“ (investujeme.cz©2011).

Hlavním důvodem finanční negramotnosti je neinformovanost a v dané oblasti chybějícího vzdělávání. Sociální role, zaměstnání, zdravotní stav apod. jsou dalším z faktorů finanční negramotnosti. FV jako prevence ve FG by mělo zabránit negativním dopadům na populaci. Následkem finanční negramotnosti je přemíra zadluženosti nejen jedince, ale i celé rodiny. Touto přemírou zadluženosti se často stává, že jedinci a jejich rodina dostávají do tzv. dluhové pasti.

Dluhová past je stav, kdy *jednotlivec nebo rodina nejsou schopni splácet své závazky věřitelům ze svého standardního příjmu.* Tento pojem je v současnosti stále častěji diskutovaným tématem.

Vyhnutím se dluhové pasti znamená, umět základní principy finanční gramotnosti. Každý jedinec by měl mít základní přehled o svých příjmech a výdejích.

Jak již bylo v předešlé kapitole zmíněno, všechno učení ke vztahu s financemi začíná již od samého dětství. Samostatnost hospodaření se učíme od dětství tehdy, až pochopíme význam peněz, odkud se vzali a jak s nimi máme nakládat (Pazderová 2008).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 DESIGN VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Tématem naší práce je **Vliv rodiny na finanční gramotnost žáků středních škol**

Deskripcí problematiky finanční gramotnosti u žáků středních škol kromě vymezení terminologie a jevů skýtá i teoretickou platformu pro náš realizovaný výzkum.

5.1 Výzkumný problém

Pro ucelení teoretické aspektu naší práce je důležité se zmínit o již realizovaných výzkumech týkající se problematiky populace, v našem případě adolescentů a spojení s finanční gramotností.

Uskutečněné výzkumy jsou tematicky blízké této práci v problematice finančního vzdělávání. Dosavadní šetření zkoumaly především znalosti a dovednosti jedinců ve znalostech finanční gramotnosti. Získané poznatky z výzkumných šetření měly posloužit především k účelnému finančnímu vzdělávání a zesílení FG populace. V této práci nás bude především zajímat, jak se jedinec staví k finanční oblasti, než jaké nabyl vědomosti.

Jeden z prvních výzkumů agentury STEM/MARK pro MFČR byl uskutečněný v roce 2007, byl zaměřený na průzkum FG dospělé populace. Jeho výsledky odhalily nedostatky v podvědomí FG zkoumané skupiny. Z výsledků plynulo, že 93 % respondentů se shodli, aby FV bylo zařazeno do RVP středních škol. Necelá polovina odpovídajících by FV zařadila do výuky na základních školách (dále jen ZŠ). Vypovídá to o nezájmu FV zařadit do výuky na ZŠ a vzdělávat tak děti již od útlého dětství. Naopak, většina respondentů by uvítala vzdělávání FG u dospělé populace jak v oblasti rozpočtové gramotnosti, tak cenové a finanční gramotnosti, ale jen formou brožur, letáků, TV pořadů, či internetu.

Další šetření bylo stejnou agenturou realizováno v roce 2010 ve spolupráci s ČSOB. Průzkumu se zúčastnili respondenti dospělé populace. Toto výzkumné šetření poukázalo spojení FG s výší příjmů a vzděláním dotazovaných. To se stalo pro náš výzkum inspirací.

V roce 2016 proběhl průzkum České bankovní asociace (dále jen ČBA). Zde respondenti dosáhli průměrných výsledků ve FG. Dle dotazovaných v 58 % za FV by měla být odpovědná škola a jen 28 % respondentů se přiklání ke vzdělání FG v rodině. Toto stano-

visko by však česká společnost měla změnit. Je důležité pochopit, že vzdělání začíná v rodině již od útlého věku dětí. Rodiče by měli odpovědnost učit zacházet s penězi své děti převzít sami na sebe.

V roce 2015 pakovaný výzkum uspořádalo MFČR ve spojení s agenturou PPM Factum. Výzkum vycházel z prvotních otázek mezinárodního výzkumu OECD. MF doplnilo tyto otázky na oblast finanční trhu v ČR. Záměrem průzkumu bylo čerpání informací ohrožených cílových skupin, jejich rezervách ve FG a srovnání výsledků z roku 2010. Z výzkumu plynulo, že téměř třetina Čechů má finančně nezodpovědného chování jako u posledního šetření z roku 2010. Což je velmi alarmujícím výsledkem. Dále dle šetření bylo zjištěno, že převážně lidé s vyššími příjmy, lidé s ekonomickým a vysokoškolským vzděláním, živnostníci a lidé středního věku mají vyšší úroveň ekonomicky zodpovědného chování. V oblasti domácího rozpočtu, na který je brán zřetel a chrání rodinu před problémy a dluhy si pouze 57 % domácností sestavuje tento rozpočet oproti 48 % dotazovaných respondentů z roku 2010 (MFČR, Výsledky měření).

Deskripce našeho výzkumného šetření je zaměřena na úroveň finanční gramotnosti žáků středních škol ve Zlínském kraji. Zaměřujeme se na různé typy středních škol, kde hledáme souvislost opodstatnění socioekonomického statusu rodiny. Mezinárodní šetření PISA 2012 pracuje při interpretaci s daty se souvislostí rodinným statutem, čerpání informací k finanční gramotnosti, ale i získanou úrovní finančních znalostí žáků. Standardy finanční gramotnosti do vzdělávací soustavy jsou na základních školách nedílnou součástí výuka oproti středním školám, kde sestavení ŠVP je odsouhlaseno ředitelem samotné školy.

Od počátku tisíciletí až po současnost zaznamenalo kurikulum několik změn. Cílem zvyšování kvality vzdělávacích standardů je více inovací i implementací finanční gramotnosti do vzdělávací soustavy. Pokud chceme docílit a mít finančně gramotnou populaci je zapotřebí začít s výukou jednotlivců již v raném věku a tuto finanční gramotnost rozvíjet po celou dobu existence života jednotlivce. Rizika finanční gramotnosti jsou bezmála nejen spojena s reproduktivními změnami, ale i s oslabením sociálních rolí státu. V dnešním soudobém finančním světě v důsledku rozšiřování nabídek rozmanitých finančních služeb někdy i klamavým konáním nebo poněkud nekalými praktikami se musí jedinci bránit a ochránit se před těmito způsoby. Pevný základ z raného vzdělávání poslouží k rozvoji jeho kompetencí a schopnostem zareagovat na proměnlivé situace jak v osobním životě, tak i ve finančním světě (Česká školní inspekce 2014).

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, dále jen OECD je významnou organizací, která provádí výzkumná šetření finanční gramotnosti. Mezi tato hlavní výzkumná šetření patří Mezinárodní šetření PISA, kterou realizuje OECD, dále pak výzkum provedený ČNB ve spolupráci s Ministerstvem financí v roce 2010 agenturou STEM/MARK. V roce 2015 proběhlo měření FG u dospělé populace v ČR zpracované Ministerstvem financí. Toto průzkumné šetření se rovněž stalo prvkem světového výzkumného měření společně s ostatními třiceti státy.

Cílem výzkumu bylo získání informací o ohrožených cílových skupinách a rezervách ve finanční gramotnosti. Dalším cílem bylo porovnání výsledků měření z roku 2010 a vstup pro plánovanou revizi dokumentu Národní strategie finančního vzdělávání. Z výzkumu vyplývá, že výsledek oproti poslednímu šetření se vůbec nezměnil a finančně nezodpovědně se chová dvě třetiny Čechů.

Zvoleným postupem pedagogického výzkumu se stal kvantitativně výzkumný přístup vzhledem k minulosti realizovaných šetření. Měření úrovně finanční gramotnosti proběhlo u velkého vzorce zkoumaných respondentů. Výzkumné šetření lze provádět u většího počtu respondentů s obecnější cílovou skupinou. Problematika finanční gramotnosti se týká nejen populace české republiky.

5.2 Výzkumné otázky, cíl výzkumu a hypotézy

Výzkumné otázky

Finanční vzdělávání je v poslední době často diskutovaným tématem v kontextu s předłużováním populace, dluhové pastí a to v důsledku nedostačujících informací, znalostí a schopností orientovat se ve finančním světě. Před pár lety proběhlo mezinárodní šetření a účastnili se ho i někteří žáci. Spojitost s tímto šetřením má i náš výzkumný problém. Chceme zjistit úroveň finančních znalostí u žáků středních škol ve Zlínském kraji a zároveň chceme zjistit, zda existují rozdíly mezi navštěvovanou školou. Dále nás zajímá, zda dosažené vzdělání rodičů dotazovaných žáků má nějaký vliv na FG a zda rozdíl v pohlaví respondentů má vliv na finanční znalosti. Formulace hlavního výzkumného cíle:

- **Zjistit, zda rodina má vliv na finanční gramotnost žáků středních škol.**

Výzkumné otázky lze vystihovat pomocí následujících otázek.

Jaký je rozdíl finanční znalosti žáků ve vztahu k navštěvované škole?

Jaký je rozdíl finanční znalosti žáků ve vztahu dosaženého vzdělání rodičů?

Jaký je rozdíl finanční znalosti žáků ve vztahu k typu rodiny?

Jaký je rozdíl finanční odpovědnosti v chování žáků a rodičů?

Pro zjištění souvislosti s informacemi finanční gramotnosti a žáky středních škol stanovíme hypotézy níže uvedené.

Cíl výzkumu

Hlavním záměrem naší práce je zjistit úroveň a vliv rodiny na finanční vědomosti žáků středních škol. Především se budeme zabývat finančními znalostmi, chováním a smýšlením jak zacházet s financemi. Cílem naší práce je zjistit rozdíl finančních znalostí mezi navštěvovanými středními typy škol. Zda existuje nějaký rozdíl mezi navštěvujícími SOU, SOŠ anebo gymnázium. Dále nás zajímá, zda rodiče své děti (naše respondenty) dostatečně informují a vzdělávají v oblasti financí. Zda tato informovanost čerpaná z rodiny má vliv na vyšší úroveň finančních znalostí anebo tento vztah nemá žádný opodstatněný vliv. Dále se pokusíme zjistit, zda existují rozdíly mezi žáky středních škol a vztahem dětí pocházejí z úplných anebo neúplných rodin. Zda rodina žijící bez jednoho rodiče má vliv na finanční úroveň nebo nemá.

Hypotézy

Kromě obecného pohledu středoškolských žáků nás také zajímá i závislost na rodinné opoře. V přípravné etapě výzkumu nás zajímaly vztahy, souvislosti a závislosti mezi žáky středních škol, proto jsme stanovili následující věcné hypotézy.

- **Finanční gramotnost žáků středních škol se liší podle typu navštěvované střední školy.**
- **Finanční gramotnost žáků středních škol se liší podle informovanosti.**
- **Finanční gramotnost žáků středních škol se liší vztahem typu rodiny.**
- **Finanční gramotnost žáků středních škol se liší pohlavím žáků.**

5.3 Metoda sběru dat

Sběr dat byl rozdělen do dvou segmentů, kde první částí byla forma dotazníkové průzkumu. Dotazník byl koncipován z otázek funkcionálně psychologických a kontaktních. Kladené otázky byly postaveny ze strukturovaných (uzavřených) a nestrukturovaných (otevřených) položek. (Chrástka, 2016, s. 158-162)

Ověření znalostí bylo další technikou sběru dat, které obsahuje uzavřené úlohy s možností volby jedné odpovědi. Ověření je vyhodnoceno v první fázi jako celek a v následné fázi vyhodnoceno jednotlivě, kde představuje finanční gramotnost podle předlohy Národní strategie finančního vzdělávání.

Dotazník obsahuje celkem 35 položených otázek. Z toho prvních 20 položek bylo položeno pro zjištění základních údajů o dotazovaných respondentech, a aby byli zodpovězeny otázky týkající se finanční gramotnosti. Položenou otázku č. 1 a 3 jsme v dotazníkovém šetření použili pro výpočet hypotézy. Otázka č. 2 v dotazníku je demografická. 4 a 10 položka v dotazníku směřuje na otázky k typu navštěvované školy a informacím od koho respondenti získávají nejvíce informací k finanční gramotnosti. Dotazníkové položky č. 6, 7, 15, 16, a 18 směřovali pro zjištění smyslu a vztahu k finančnímu vzdělávání, sociálnímu statusu rodičů respondentů. Otázka č. 5 směřuje k rodinné situaci, ve které žáci žijí. Dalších 8 položek v dotazníku bylo použito k finanční odpovědnému chování respondentů. Posledních po sobě jdoucích 15 otázek bylo použito pro účel vyhodnocení úrovně finančních znalostí, a které jsme nám posloužili k tvorbě hypotéz.

5.4 Výzkumný soubor

Zkoumanými subjekty jsou žáci středních škol Zlínského kraje. Výzkumného šetření se zúčastnili žáci středního odborného učiliště, střední odborné školy a gymnázia. Výstup zkoumání porovnává dosaženou hladinu vědomostí finanční gramotnosti studujících žáků již výše uvedených středních škol, a zda úroveň finančních znalostí a vliv rodiny jsou srovnatelné nebo jsou odlišné.

Základní soubor: žáci středních škol Zlínského kraje

Výběrovým souborem byli žáci 1 – 4. ročníků středních odborných učilišť, středních odborných škol a gymnázií ve výše jmenovaném kraji. Pro upřesnění se jednalo o soukromé a

státní gymnázium, střední zdravotnickou školu, střední průmyslovou školu, střední odbornou učiliště – obor pekař, pekařka a střední odborné učiliště – obor nástrojář a obráběč kovů. Respondentů jmenovaných středních škol bylo celkem 260. Zkoumanými respondenty byli muži a ženy v následujícím počtu:

SOU – mužů 34 a žen 43, celkový počet 77 respondentů.

SOŠ – mužů 31 a žen 53, v celkovém počtu 84 respondentů.

Gymnazistů – mužů 49 a žen 50, v celkovém počtu 99 respondentů.

Vzorek dotazovaných respondentů v naší první dotazníkové položce představuje počet 260 žáků středních škol ve složení 44% mužů a 56% žen. Demografické údaje, zda žáci bydlí na vesnici nebo ve městě a v jakém počtu. Na vesnici žije 118 žáků, což představuje 45 % respondentů. Ve městě žije 142 studujících žáků, počet dotazovaných respondentů je tedy 55 %. Toto jsou údaje jen orientační pro náš výzkum, nemají vliv na jeho výsledky a nebude na ně brán zřetel. Vzorek respondentů ve věkovém zastoupení šestnáct let je 24%, sedmnáctiletých 23%, nejpočetnější skupinu tvoří osmnáctiletí, což je 35% a nejmenší procentem ve skupině jsou osmnáctiletí v 18%.

5.5 Dotazníkové šetření

1. Jaký je rozdíl finanční znalosti žáků ve vztahu k navštěvované škole?

Vyhodnocení otázky jsme získali odpovědi č. 4 a 10.

Otázka č. 4. Jakou školu navštěvujete.

Určením typu školy je důležité fakt pro zjištění, zda jsou všechny vybrané školy na stejné úrovni ve znalostech k finanční gramotnosti žáků středních škol. Mezi dotazované střední školy patří: SOU, SOŠ a gymnázium s celkovým počtem 260 respondentů. Střední odborné učiliště navštěvuje 77 dotazovaných, o 7 respondentů více tj. 84 žáků navštěvuje střední odborné učiliště. Nejvíce odpovědí jsme získali na gymnázium s celkovým počtem 99 respondentů.

Otázka č. 10. Odkud čerpáte nejvíce informací o peněžích a jejich hospodaření?

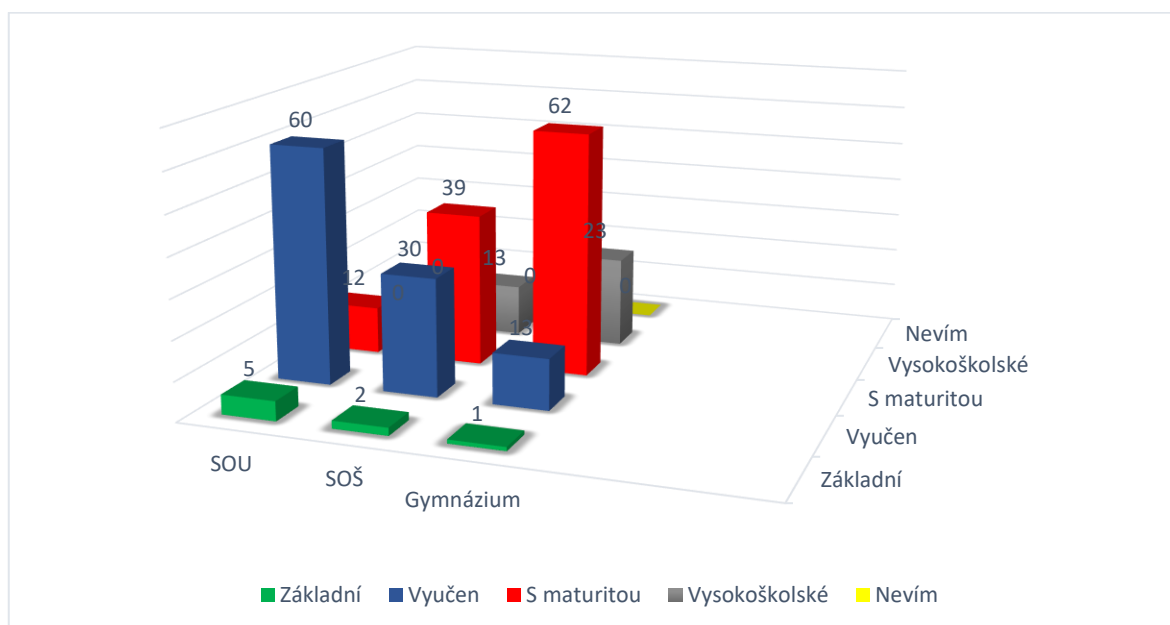
Touto otázkou navazujeme na otázku předchozí s tím, jestli respondenti mají nejvíce informací získaných prostřednictvím škol. V našem dotazníkovém šetření se ukázalo, že 37 % dotazovaných získává nejvíce informací o peněžích prostřednictvím škol. Jako další pří-
sun získaných informací uvedlo 29 % žáků, rodinu. 27 % žáků uvedlo, že informace získá-
vají z internetu a médií. Překvapivým výsledkem pro nás bylo, že ani jeden z dotazovaných žáků neuv-
edl, že by informace získal z publikací.

2. Jaký je rozdíl finanční znalosti žáků ve vztahu dosaženého vzdělání rodičů?

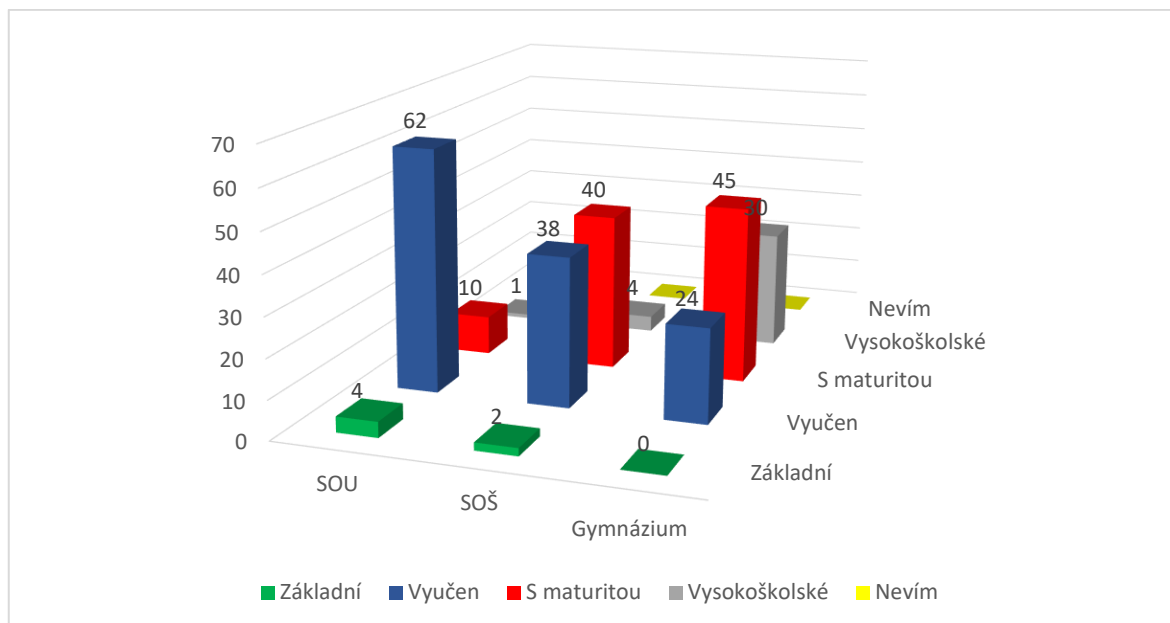
Vyhodnocení otázky jsme získali odpovědi č. 6, 7, 15, 16 a 18.

Otázka č. 6. Jsou vaši rodiče zaměstnaní?

Pro význam deskriptivního výzkumu mělo pro nás vzdělání rodičů opodstatněný význam, neboť podvědomí poskytované přímo nebo nepřímo se v edukaci promítá i chování dětí (v našem případě dotazovaných respondentů). Otázka týkající se rodičů v jednotlivých stup-
ních ukončeného vzdělání, všichni respondenti znali odpovědi, jaké mají rodiče dosažení
vzdělání. Rodiče žáků studující gymnázium, ve většině případů mají vysokoškolský titul na
rozdíl od rodičů žáků středních odborných škol a středních odborných učilišť. Základní
vzdělání u rodičů všech respondentů je velmi podobné a především minimální.

Graf 1 – Dosažené vzdělání matky

Graf 2 – Dosažené vzdělání otce

U dotazovaných žáků na gymnázium jsme zjistili, jak již z grafu č. 1 a 2 vyplývá, že z 99 tázaných respondentů má 53 rodičů vysokoškolské vzdělání, 107 rodičů má ukončené vzdělání s maturitou, 37 rodičů výuční list a pouze jeden rodič má základní vzdělání.

U dotazovaných žáků na střední odborné škole má 17 rodičů vysokoškolský diplom, 79 maturitu, 68 výuční list a 4 rodiče mají základní vzdělání.

U dotazovaných žáků středního odborného učiliště má pouze jeden rodič vysokoškolský titul, 22 maturitu, 122 rodičů má výuční list a 9 základní vzdělání.

Konkrétně z grafu č. 1 plyne, že matky u žáků SOU v počtu 5 má dosažené základní vzdělání, vyučena je v 60 případech, střední školu s maturitou má 12 matek a žádná matka nedosáhla vysokoškolského diplomu na rozdíl od matek žáků SOŠ, kde matky obsadily hodnotu 13. Dále, 39 respondentů má matku s výučním listem a dvě matky mají základní vzdělání oproti matkám žáků gymnázia, kde jen jedna matka má základní vzdělání. V položkách z grafu č. 3 dále plyne, že matky v počtu 13 jsou vyučené, v 62 případech mají střední školu s maturitou a 23 matek má vysokoškolské vzdělání.

Z grafu č. 2 vyplývá dosažené vzdělání otců, a to: čtyři otcové žáků SOU, mají úroveň základního vzdělání, 62 otců má výuční list, 10 otců maturitu a jen jeden otec dosáhl vysokoškolského titulu. Žáci SOŠ uvedli, že jejich otec ve dvou případech má základní vzdělání, 38 otců dosáhlo vzdělání následující po úrovni vyučen, 40 otců ukončilo vzdělání s maturi-

tou a 4 otcové mají vysokou školu. U gymnazistů není ani jeden otec se základním vzděláním. Výuční list žáků SOŠ má 24 otců a 45 otců ukončilo vzdělání úrovní s maturitou. Zbylých 20 otců dotazovaných respondentů gymnázia má vysokoškolský diplom.

Otázka č. 7. Jsou vaši rodiče zaměstnaní?

Na otázku zda jsou oba rodiče zaměstnaní, odpovědělo v počtu 234 žáků, že jejich matka i otec pracují a naopak kde jeden z rodičů nepracuje anebo je dočasně bez zaměstnání odpovědělo 6 respondentů. Na mateřské dovolené, anebo pokud jsou rodiče již v důchodě, odpovědělo 16 dotazovaných. Ve shrnutí, v počtu 91 % jsou oba rodiče zaměstnaní, z toho nula procent, kdy oba rodiče jsou nezaměstnaní. Velmi podobně jsou na tom rodiče žáku, kde je jen jeden nezaměstnaný procentuálně s těmi, kteří jsou na mateřské dovolené anebo pobírají důchod.

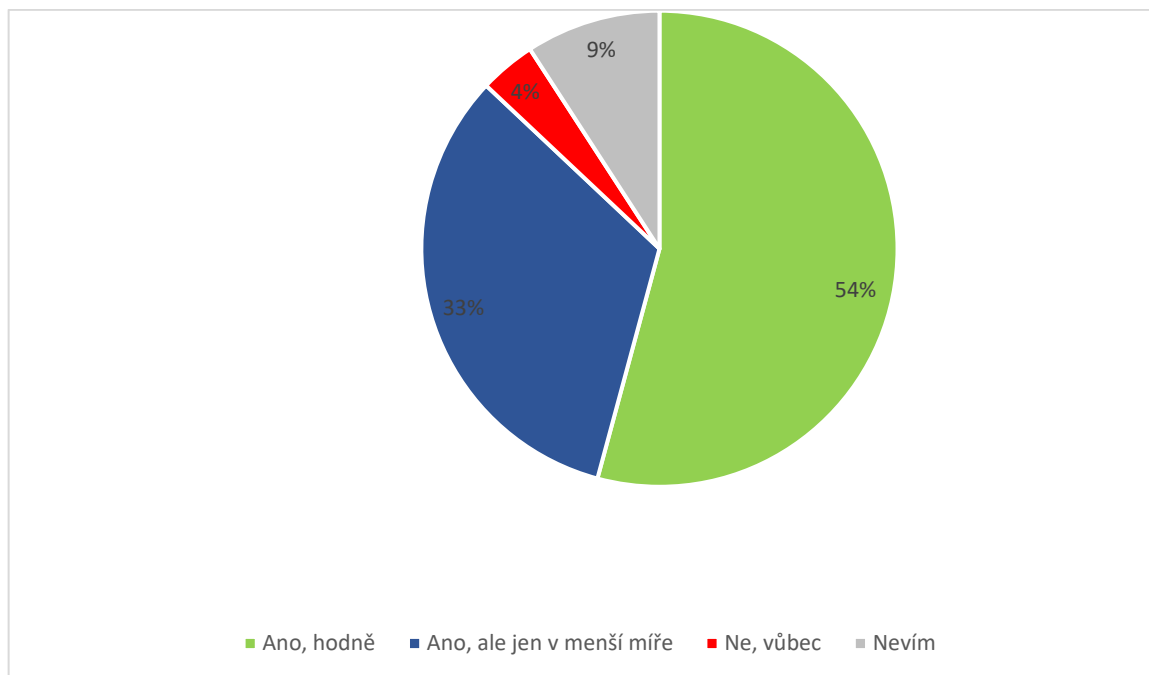
Otázka č. 15. Sestavuje si vaše rodina finanční rozpočet?

Finanční znalostí ve vztahu rodičům se dále budeme zabývat v hypotéze. Ano, odpovědělo 10% žáků, ne odpovědělo 19% respondentů, někdy 3%, nikdy nula procent a nevím celkem odpovědělo 68%.

Otázka č. 16. Jak vnímáte zacházení s financemi svých rodičů? Chcete i vy umět zacházet s penězi jako vaši rodiče?

Nejvíce respondentů vidí vzor ve svých rodičích, tedy v 84%. Ne - nejsou mi vzorem odpovědělo 3 % a 13 % neví, zda jsou rodiče pro něho vzorem a neví, jak zacházejí s financemi.

Otázka č. 18. Myslíte si, rodina, resp. rodiče mohou do určité míry ovlivnit vaše zacházení s penězi do budoucna?

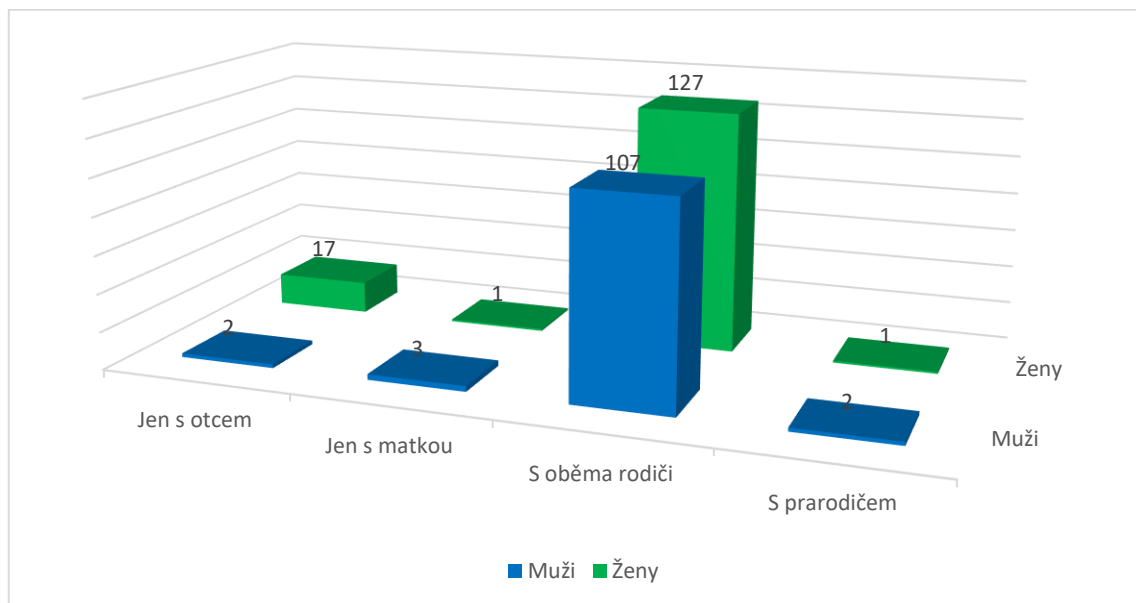
Graf 3 Vliv rodičů na své děti

Graf 3 - Zde se hodnotí pocit respondenta na zacházení svých rodičů s penězi a pocit jak ho to může ovlivnit v budoucnu. Ano, hodně odpovědělo 142, což odpovídá 45 % žákům. Ano, ale jen v menší míře, pociťovalo 33% respondentů. Dále odpovědělo 9 % žáků ne, vůbec. Zbylé 4 % respondentů neví.

3. Jaký je rozdíl finanční znalosti žáků ve vztahu k typu rodiny?

Vyhodnocení otázky jsme získali odpovědi č. 5

Otázka č. 5. S kterým dospělým žijete ve společné domácnosti?

Graf 4 – Osobní (rodinné) údaje

Graf 4 zobrazuje stav, v jaké rodině žáci bydlí. S oběma rodiči, čili v úplné rodině žije 94% respondentů, což představuje 234 žáků z celkového počtu 260. Zbylých 26 dotazovaných žáků středních škol bydlí v neúplné rodině. Bydlet jen s otcem nebo jen s matkou anebo ve třech případech bydlení s prarodiči představuje 6% žáků jmenovaných středních škol.

4. Jaký je rozdíl finanční odpovědnosti v chování žáků a rodičů?

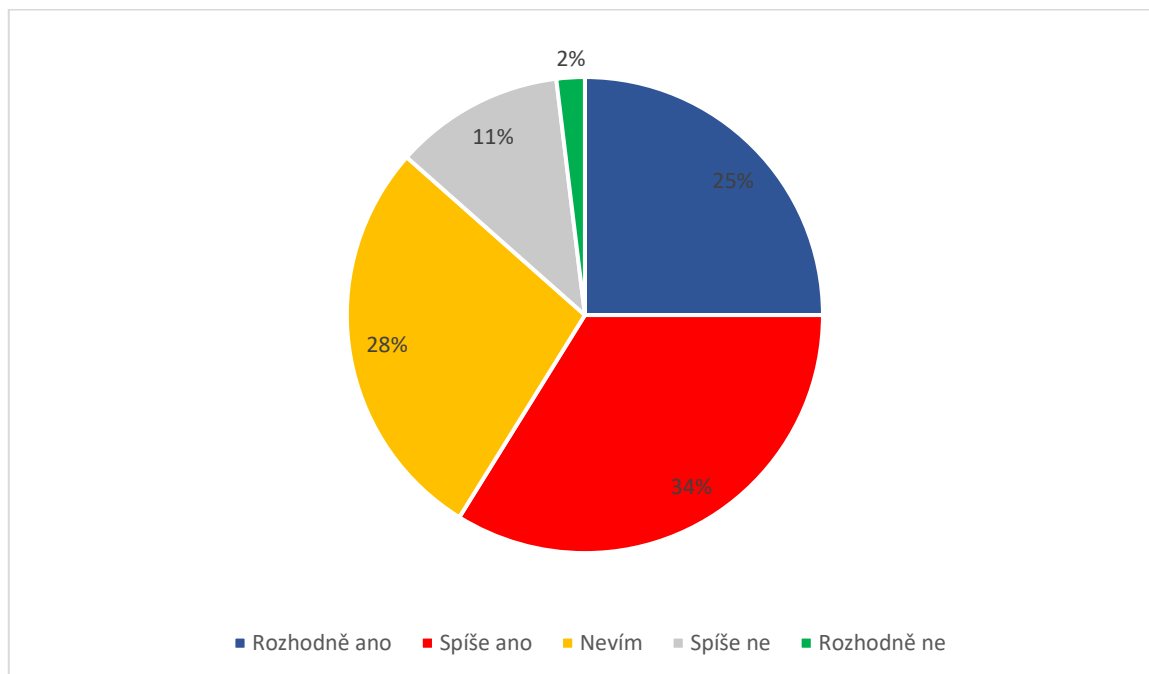
Vyhodnocení otázky jsme získali odpovědi č. 8, 9, 11, 12, 13, 14, 17,19

Otázka č. 8. Domníváte se, že dokážete hospodařit s financemi prostředky?

Mezi finančně odpovědné chování dospívajících patří nejen uvážlivé nakládání s penězi, které žáci obdrželi od svých rodičů, ale v podstatné míře v jejich přičinění umět nakládat s financemi. Dotazovali jsme se respondentů, do jaké míry se domnívají, zda umí hospodařit s penězi. Celkově na položenou otázku a znějící odpověď s uvědoměním, že rozhodně umí

hospodařit s penězi, odpovědělo 25% respondentů. Spíše ano odpovědělo 34 % respondentů, ti se domnívali, že jejich hospodaření s penězi není úplně sto procentní. Nevím odpovědělo 28 %, spíše ne 12 % a rozhodně ne 2% dotazovaných. Vše naznačuje graf 5.

Graf 5- odpovědné chování FG

Otázka č. 9. Myslíte si, že finanční vzdělávání je důležitou součástí života?

Zde jsme vycházeli z předpokladu, že rodiče a škola dětem a žákům poskytuje finanční vzdělání, které je důležitou součástí života. Naprosto souhlasí 79% žáků, že finanční vzdělání je součástí lidského života. Spíše souhlasí 16 %, 9 % respondentů neví, zda je to pro něho důležité. Uspokojujícím zjištěním pro nás bylo, to, že ani jeden z respondentů nevěděl, že finanční vzdělávání bylo nedůležité.

Otázka č. 11. Jaký je váš zdroj příjmů?

Nejvíce respondentů uvedlo, že jejich zdroj příjmu je kapesné od rodičů v 85 %, 13 % žáků uvedlo, že chodí na brigády a zbylé 3 % žáků nemá žádné kapesné.

Otázka č. 12. Šetříte si kapesné na něco konkrétního?

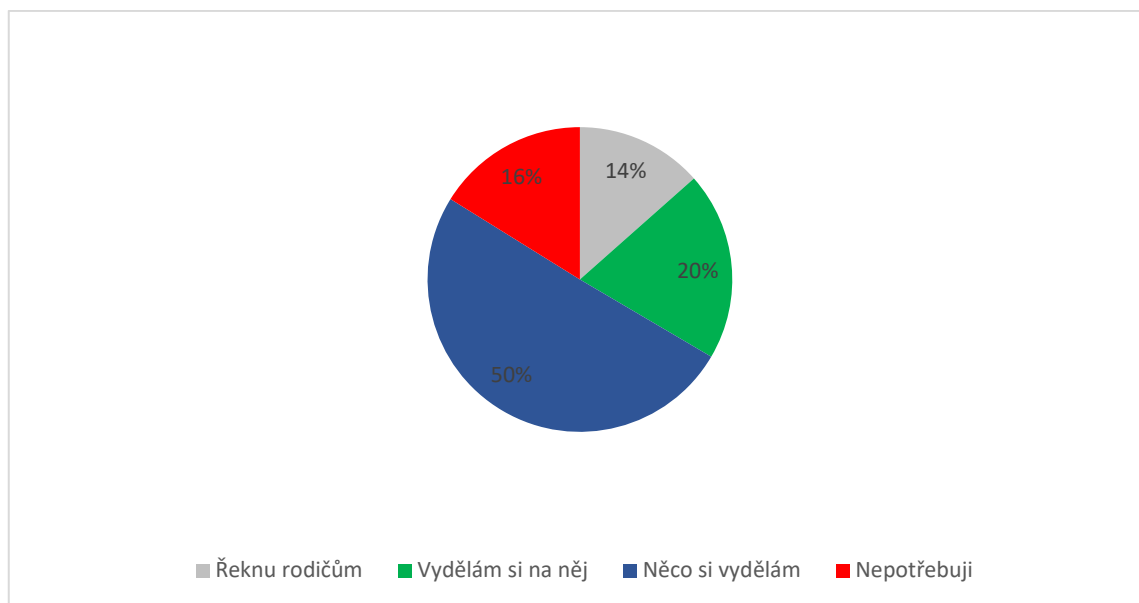
Většina respondentů odpověděla, že si šetří na něco konkrétního a to v 92 %.

Zde můžeme usoudit, že žáci jsou ovlivněni i rodiči jejich kapesným. Dalších 8 % respondentů odpovědělo, že si nešetří a všechno utratí.

Otázka č. 13. Za co nejvíce utrácíte kapesné?

Zajímavým zjištěním bylo, že 81% respondentů utratí své kapesné od rodičů mimo školní jídelnu. Zde se naskytuje i otázka proč se respondenti nestavují ve školní jídelně...

Za koníčky utrácí 11 % žáků a za drogerii 8 % dotazovaných.

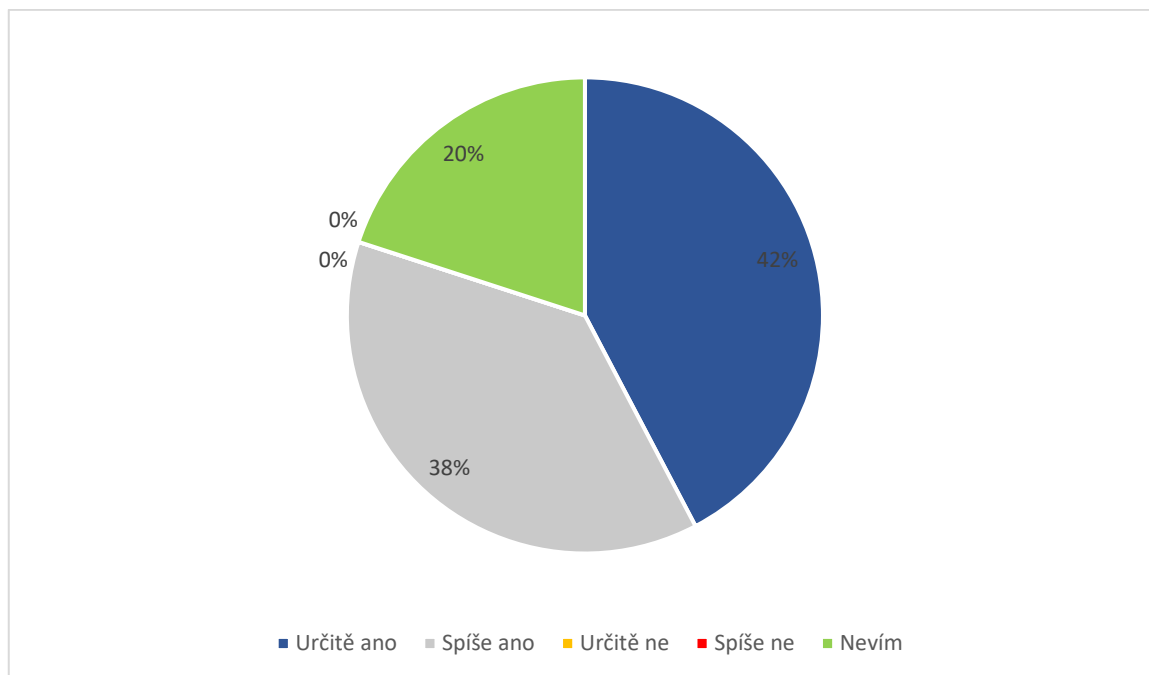
Otázka č. 14. Chcete si koupit např. nový telefon iPhone. Co uděláte?

Graf 6 – Reakce pro zájem nového telefonu

Graf 6 - Zde se hodnotí, zda rodiče rozvíjí finanční gramotnost svých dětí, žáků. V 50 % si respondenti vydělají peníze na brigádách a zbytek jim přispějí rodiče. 14 % dotazovaných žáků si na koupi nového telefonu řekne rodičům, aniž by přispěli svým úsilím. Žáci, kterým rodiče nepřispějí a ani rodičům neřeknou o příspěvek na telefon je 20 %. Ostatních 16 % respondentů se domnívá, že takový telefon iPhone nepotřebují.

Otázka č. 17. Myslíte si, že je potřebné sestavovat si finanční rozpočet?

Představu o tom, zda je zapotřebí si sestavovat finanční rozpočet odpovědělo v počtu 42 % respondentů určitě ano, ve 38 % dotazovaných odpovědělo, že spíše ano je zapotřebí si rozpočet sestavovat a v 20% žáků nevím zda si sestavovat či nesestavovat finanční rozpočet.

Graf 7 – Představa o finančním rozpočtu

Otázka č. 19. Vlastníte nějaký bankovní produkt?

Graf 7 - Zde nás zajímalo, zda v současnosti žáci mají zřízené vlastní účty v bance, popřípadě zda již mají nějaké spořicí složky. Studentský účet bez jakéhokoliv dalšího spoření vlastní 184 studentů. Studentský účet a spořicí složku má 56 žáků. Pouze 20 žáků nevlastní žádný účet ani spoření.

Závěrem dotazníku byla otázka: Jakou částku si myslíte, že vaši rodiče za vás utratí od narození až po dokončení studia. Zde jsme měli na mysli, v jakém podvědomí jsou respondenti schopni přiblížit se k peněžní částce, která by odpovídala za výdeje spojené s životními situacemi. Tuto položku jsme v naší práci dále neuváděli, byla spíše položka jen informativní. Průměrnou částku, kterou rodiče podle svých dětí (našich respondentů) utratí za celou dobu od narození až po ukončení studia na škole je 600.000 tisíc korun. Nejnižší odhadovaná částka u studenta byla 30.000 korun a naopak nejvyšší odhadovaná částka byla 2 100 000 korun.

5.6 Výsledky

Sesbíraná dotazníková metoda byla základním prvkem pro stavbu vlastního výzkumného šetření. Konkrétní výsledky jsou dále rozebrány a interpretovány. Interpretace dat kromě ověřování hypotéz je součástí celého výzkumu a mimo jiné i předložení popisných výsledků. Data pozorovaných vzorků jsou vyjádřena ve sloupcových i výsečových grafech a tabulkách. Jako základ nám poslouží seznámení se celkovým přehledem respondentů. Žáci středních odborných učilišť, žáci středních odborných škol a žáci gymnázií jsou zde považováni za základní soubor. Dotazníky zpracované těmito žáky středních škol byly úplné a žádný dotazník nebyl vyřazen pro neúplnost. Vyplněné podklady jsou směrodatné pro objem zkoumaných respondentů.

Ověření znalostí ve FG jsou položené otázky č. 21. až 35. Celkový počet získaných bodů bylo 15. Každý z respondentů mohl získat u každé odpovědi 0 – 1 bod. Nejnižší bodová úspěšnost byla nastavena 35 %. Pro zařazení znalostí respondentů byla použita klasifikační tabulka, ve které jsou znázorněny získané počty bodů, procentuální vyjádření a hodnocení úrovně FG.

Počet získaných bodů	Procentuální vyjádření počtu získaných bodů	Hodnocení úrovně finanční gramotnosti
14 - 15 bodů	85 % a více	Výborná znalost
11 - 13 bodů	70 % - 84 %	Dostačující znalost
7 - 10 bodů	50 % - 69 %	Uspokojující znalost
4 - 6 bodů	35 % - 49 %	Nízká znalost
0 - 3 body	34 % a méně	Neznalost

Tabulka č. 1 – Hodnocení znalostí FG (vlastní zpracování)

Tabulka č. 1 vyjadřuje hodnocení v ověření znalostí finanční gramotnosti. Pro hodnocení úrovně znalostí respondentů je minimální 35 %. Respondenti, kteří se dostali pod tuto hranici tedy 34 % a méně byli klasifikováni jako neznalí ve FG. Naopak dotazovaní, kteří získali 85 % a více jsme klasifikovali jako respondenti s výbornou znalostí FG.

Úroveň znalostí	1	2	3	Počet žáků
SOU	3	24	50	77
SOŠ	20	42	22	84
Gymnázia	26	57	16	99
počet	49	123	88	260

Tabulka č. 2 – Ověření znalostí respondentů ve FG (vlastní zpracování)

1	VÝBORNÁ ZNALOST
2	DOSTAČUJÍCÍ ZNALOST
3	USPOKOJUJÍCÍ ZNALOST
4	NÍZKÁ ZNALOST
5	NEZNALOST

Tabulka č. 3 – Určuje stupeň znalosti (vlastní zpracování)

1	VÝBORNÁ + DOSTAČUJÍCÍ
2	USPOKOJUJÍCÍ + NÍZKÁ
3	NEZNALOST

Tabulka č. 3.1 - Ověření znalostí respondentů ve FG (vlastní zpracování)

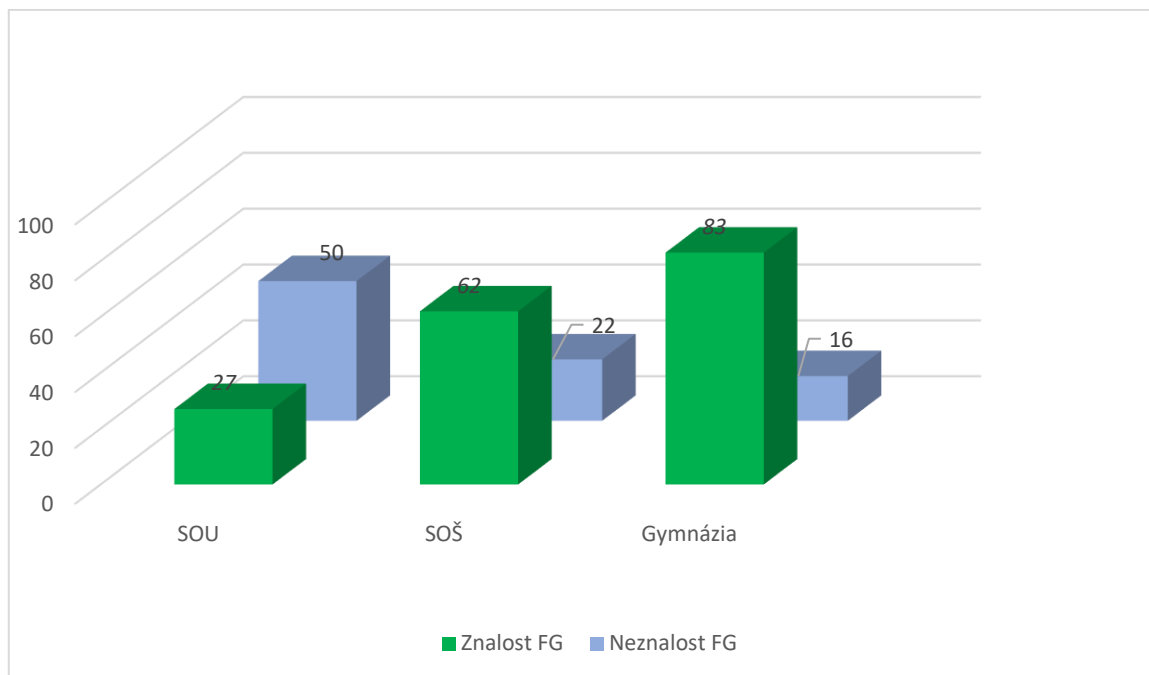
Tabulka č. 3. 1 – Ověření znalostí respondentů ve FG byla následně upravena z tabulky č. 3 pro výpočet chí – kvadrátu. Zde jsou pro nás důležité výpočty 1, 2, 3, které budou značit:

1 – značí úroveň znalostí 1

2 – značí úroveň znalostí 2

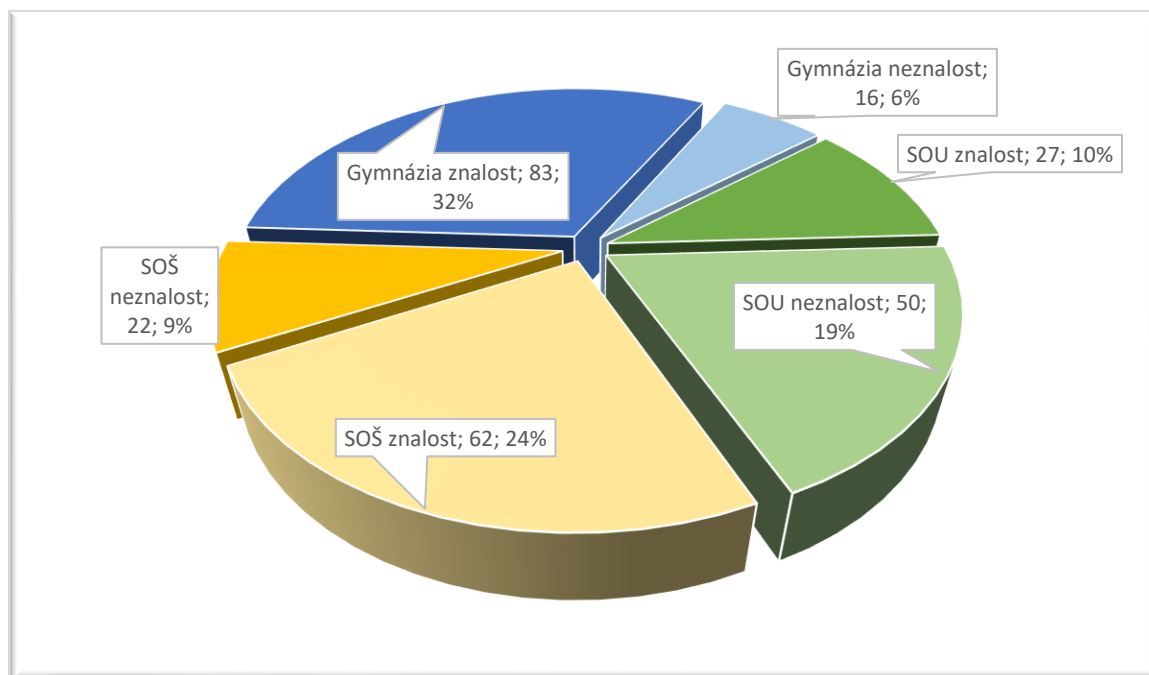
3 – značí úroveň znalostí 3

Tabulka č. 2 vystihuje úroveň FG dle typů středních škol. Z celkového počtu 260 dotazovaných mělo úroveň znalostí 1 ve FG 49 respondentů, což činí jen 18 % z celkové počtu žáků středních škol. Úroveň 1 znalost mají žáci gymnázia v počtu 26. Mezi žáky SOU, byli pouze 3 respondenti, kteří mají úroveň znalostí 1 ve FG. Respondentů SOŠ s úrovní znalostí 1 bylo v počtu 20 žáků. Úroveň znalosti 2 v oblasti finanční gramotnosti jak vyplývá z této tabulky má 123 respondentů, a to v následujícím složení respondentů: SOU 24 žáků, SOŠ 42 žáků, gymnázia 57 žáků. Výsledky úroveň 3 v této popisované oblasti má 50 žáků SOU, 22 žáků SOŠ a 16 žáků gymnázia. Tato úroveň značí neznalost v oblasti FG.

Graf č. 8 – Úspěšnost žáků SŠ v oblasti FG

Graf č. 8 vystihuje respondenty dle znalostí či neznalostí v oblasti FG u jednotlivých středních škol. Z předešlé tabulky a následujícího grafu je zřejmé, že **prospělo 172 (66 %) respondentů** a **88 (34 %) neprospělo** celkových 260 (100%) respondentů. Z grafu č. 8 dále vyplývá, že 27 respondentů navštěvujících SOU má znalosti ve finanční gramotnosti a 50 respondentů finanční znalost nemá. Z dotazovaných žáků na SOŠ, kterých bylo v celkovém počtu 84, vyplývá, že 62 respondentů znalosti o finanční gramotnosti má a 22 znalosti FG nemá. U gymnazistů 83 respondentů znalosti FG mají a 16 respondentů tyto znalosti nemá. V procentuálním vyjádření popíše následující graf č. 9 úroveň finanční gramotnosti, viz níže.

Graf č. 9 – Úspěšnost žáků SŠ finanční gramotnosti

Nejlepší finanční znalosti mají žáci na gymnáziu a v úspěšnosti hodnocení úrovně dosáhli 32 %, jako druzí se umístili žáci SOŠ s 24 %. Nejhorší a jako poslední v hodnotovém žebříčku jsou žáci středního odborného učiliště s 10 %.

V úrovni neznalosti FG s největším procentuálním podílem jsou žáci středního odborného učiliště v 19 %, za nimi s žádnou znalostí již jmenované gramotnosti skončili žáci SOŠ 9 % a žáci gymnázia 6 %.

Z tabulky č. 2 byly sestaveny kategorie úspěšných a neúspěšných respondentů s ověřením znalostí FG. Hodnoty zaznamenané v **grafu č. 8**, k vyjadřují úspěšnost žáků SŠ podle typu navštěvované školy. Podle těchto kategorií byly vyjádřeny následující hypotézy a vypočítán Test nezávislosti Chí – kvadrát pro kontingenční tabulku:

- H_0 = Mezi finanční gramotností žáků středních škol a typem navštěvované střední školy neexistuje významný rozdíl.
- H_A = Mezi finanční gramotností žáků středních škol a typem navštěvované střední školy existuje významný rozdíl.

Testové kritérium $\chi^2 = 52,2843$

Stupeň volnosti $f = (r - 1) \times (s - 1)$; $f = (3 - 1) \times (5 - 1)$; $f = 4$

Hladina významnosti $\alpha = 0,05$

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05(4)} = 9,488$

$\chi^2 = 52,2843 > \chi^2_{0,05(8)} = 9,488$

Testové kritérium dosahuje vyšší hodnoty než je kritická hodnota. **Přijímáme alternativní hypotézu** a odmítáme nulovou hypotézu. Alternativní hypotéza potvrzuje, že mezi finanční gramotností žáků středních škol a typem navštěvované střední školy existuje významný rozdíl.

Podle největších znalostí úrovně FG u žáků SŠ dosáhli žáci studující gymnázium nejvyšší úrovně této gramotnosti. Respondenti SOŠ skončili hned za gymnazisty a jako třetí v úrovni znalostí FG se umístili žáci SOU.

Z tabulky č. 2 byly sestaveny kategorie úspěšných a neúspěšných respondentů s ověřením znalostí FG – Hodnocení úrovně finančních znalostí. Tabulku č. 2 jsme již popsali výše. **Tabulka č. 4** znázorňuje, odkud čerpají žáci středních škol informace k finanční gramotnosti. Na základě těchto tabulek budou vyjádřeny následující hypotézy a vypočítán Test nezávislosti χ^2 – kvadrát pro kontingenční tabulku:

úroveň znalostí	1	2	3	počet žáků
RODINA	27	42	7	76
ŠKOLA	16	75	75	166
MEDIA + INTERNET	6	6	6	18
počet:	49	123	88	260

Tabulka č. 4 – Čerpání informací - všichni žáci SŠ dle úrovně FG

úroveň znalostí	1	2	3	počet žáků
RODINA	16	21	2	39
ŠKOLA	9	47	43	99
MEDIA + INTERNET	2	2	4	8
počet:	27	70	49	146

Tabulka č. 4.1 – Čerpání informací – ženy SŠ dle úrovně FG

úroveň znalostí	1	2	3	počet žáků
RODINA	11	21	5	37
ŠKOLA	7	28	32	67
MEDIA + INTERNET	4	4	2	10
počet:	22	53	39	114

Tabulka č. 4.2 – Čerpání informací – muži SŠ dle úrovně FG

- H_0 = Mezi finanční gramotností žáků středních škol a informovaností finanční gramotnosti neexistuje významný rozdíl.
- H_A = Mezi finanční gramotností žáků středních škol a informovaností finanční gramotnosti existuje významný rozdíl.

Testové kritérium $\chi^2 = 42,541$

Stupeň volnosti $f = (r - 1) \times (s - 1)$; $f = (4 - 1) \times (5 - 1)$; $f = 4$

Hladina významnosti $\alpha = 0,05$

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05(4)} = 9,488$

$\chi^2 = 42,541 > \chi^2_{0,05(4)} = 9,488$

Testové kritérium dosahuje vyšších hodnot než je kritická hodnota 0,05 a 0,01 hladina významnosti a proto **přijímáme alternativní hypotézu** a odmítáme nulovou hypotézu. Alternativní hypotéza potvrzuje, že mezi finanční gramotností žáků středních škol a informovaností ve finanční gramotnosti existuje významný rozdíl.

Největší podíl odkud žáci všech SŠ získávají informace o finančních znalostech s počtem 166 odpověďmi jsou informace získané ve škole, 76 dotazovaných respondentů odpovědělo, že informace k FG získávají v rodině. 18 respondentů uvedlo, že informace FG čerpají z internetu a médií.

Z tabulky č. 2 uvedené výsledky výše a hodnoty zaznamenané v **tabulce č. 5** a **grafu č. 11** vznikly dvě kategorie respondentů, kteří žijí v úplné anebo v neúplné rodině. Podle tohoto členění byly zformulovány následující hypotézy a vypočítán Test nezávislosti Chí – kvadrát pro kontingenční tabulku:

úroveň znalostí	1	2	3	počet žáků
NEÚPLNÁ	0	13	13	26
ÚPLNÁ	49	110	75	234
počet:	49	123	88	260

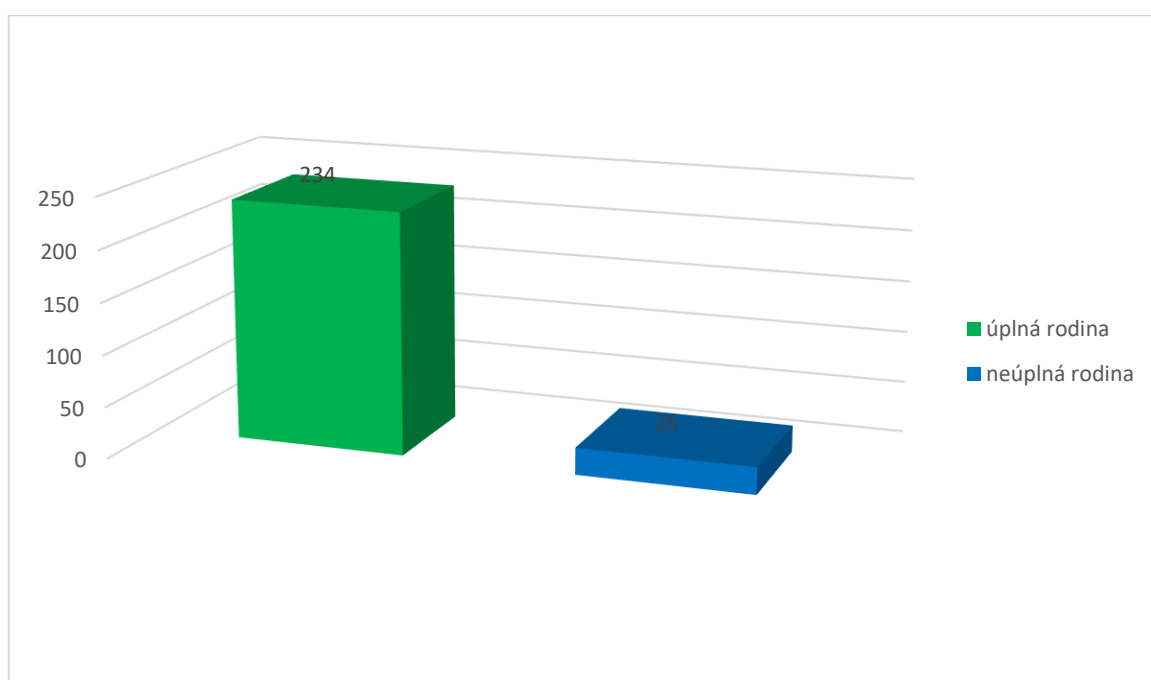
Tabulka č. 5 – Rodinné údaje

úroveň znalostí	1	2	3	počet žáků
ŽENA	0	10	9	19
MUŽ	0	3	4	7
počet:	0	13	13	26

Tabulka č. 5.1 – Rodinné údaje dle pohlaví - neúplná rodina

úroveň znalostí	1	2	3	počet žáků
ŽENA	27	60	40	127
MUŽ	22	50	35	107
počet:	49	110	75	234

Tabulka č. 5.2 – Rodinné údaje dle pohlaví - úplná rodina

Graf č. 11 Údaje o rodině

- H_0 = Mezi finanční gramotností žáků středních škol a typem rodiny neexistuje významný rozdíl.
- H_A = Mezi finanční gramotností žáků středních škol a typem rodiny existuje významný rozdíl.

Testové kritérium $\chi^2 = 7,71598$

Stupeň volnosti $f = (r - 1) \times (s - 1)$; $f = (2 - 1) \times (5 - 1)$; $f = 2$

Hladina významnosti $\alpha = 0,05$

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05(2)} = 5,991$

$$x^2 = 7,71598 > x^2_{0,05(2)} = 5,991$$

Testové kritérium dosahuje vyšších hodnot než je kritická hodnota 0,05 a 0,01 hladina významnosti a proto **přijímáme alternativní hypotézu** a odmítáme nulovou hypotézu. Alternativní hypotéza potvrzuje, že mezi úrovní finanční gramotností žáků středních škol a typem rodiny existuje významný rozdíl.

Respondentů, kteří žijí v úplné rodině je 234 žáků. Naopak, 26 respondentů odpovědělo, že nežijí v rodině úplně.

Z tabulky č. 2 uvedené výsledky výše a hodnoty zaznamenané v **tabulce č. 6 a grafu č. 12** vznikly dvě kategorie respondentů. První kategorie byla určena mužům a druhá kategorie ženám. Podle tohoto členění byly zformulovány následující hypotézy a vypočítán Test nezávislosti χ^2 – kvadrát pro kontingenční tabulku:

úroveň znalostí	1	2	3	počet žáků
ŽENA	27	70	49	146
MUŽ	22	53	39	114
počet:	49	123	88	260

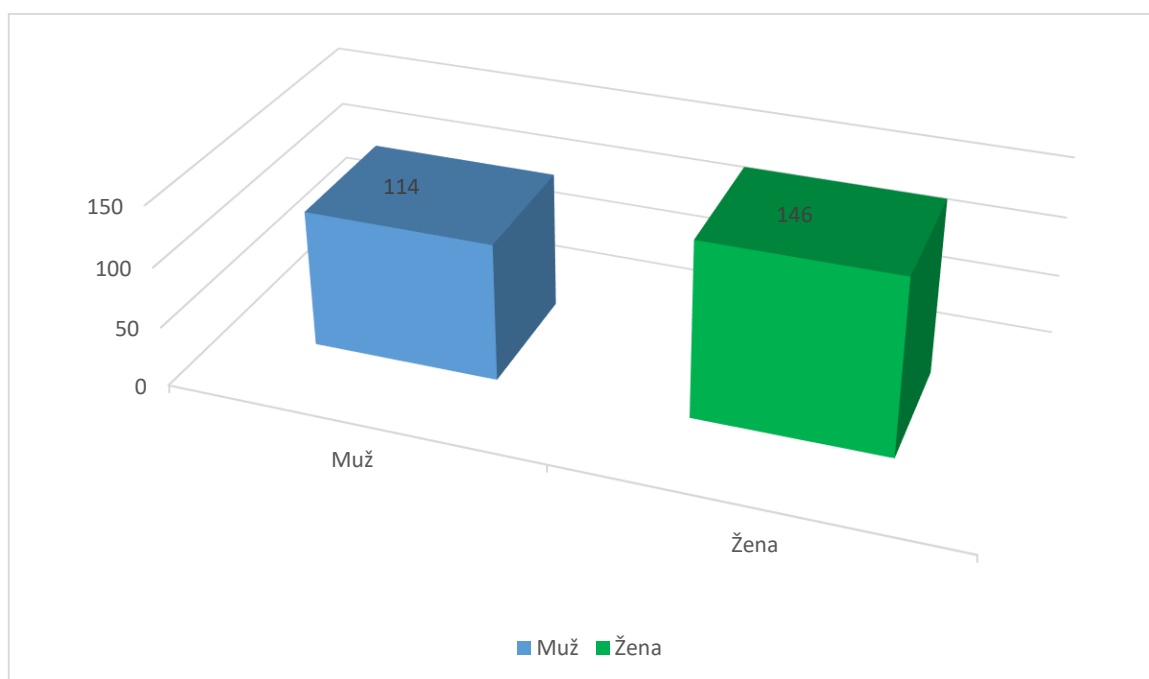
Tabulka č. 6 - Pohlaví respondentů dle úrovně finančních znalostí

úroveň znalostí	1	2	3	počet žáků
SOU	3	17	23	43
SOŠ	11	25	17	53
GYM	13	28	9	50
počet	27	70	49	146

Tabulka č. 6.1 Ženy dle úrovně finančních znalostí

úroveň znalostí	1	2	3	počet žáků
SOU	0	7	27	34
SOŠ	9	17	5	31
GYM	13	29	7	49
počet	22	53	39	114

Tabulka č. 6.2 Muži dle úrovně finančních znalostí

Graf č. 12 – Údaje o pohlaví respondentů

- H_0 = Mezi finanční gramotností žáků středních škol a pohlavím žáků střední škol neexistuje významný rozdíl.
- H_A = Mezi finanční gramotností žáků středních škol a pohlavím žáků střední škol existuje významný rozdíl.

Testové kritérium $\chi^2 = 5,991$

Stupeň volnosti $f = (r - 1) \times (s - 1)$; $f = (2 - 1) \times (5 - 1)$; $f = 2$

Hladina významnosti $\alpha = 0,05$

Kritická hodnota Chí – kvadrátu $\chi^2_{0,05(2)} = 0,058587$

$$\chi^2 = 5,991 > \chi^2_{0,05(2)} = 0,058587$$

Testové kritérium dosahuje vyšších hodnot než je kritická hodnota 0,05 a 0,01 hladina významnosti a proto **přijímáme alternativní hypotézu** a odmítáme nulovou hypotézu. Alternativní hypotéza potvrzuje, že mezi finanční gramotností žáků středních škol a pohlavím žáků střední škol existuje významný rozdíl.

6 INTERPRETACE DAT

Interpretace dat obsahuje naplnění cílů výzkumu. Zkoumané údaje vychází z vytyčených výzkumných otázek, cílů a hypotéz.

Prvních pět položek dotazníku se týkaly demografických údajů, pohlaví, věk, bydliště, typ navštěvované školy a rodinných údajů. Tyto záznamy nám pomáhají stanovit cíle a hypotézy. Základní předpokladem k finanční gramotnosti rodičů ke svým dětem je i fakt, pokud si rodiče sestavují doma rozpočet, je pravděpodobné, že dítě v tomto bude nadále pokračovat a rozvíjet si tak stránku finančního hospodaření.

Výzkumného šetření se zúčastnilo 260 respondentů ze tří různých středních škol Zlínského kraje. Oslovených středních škol, které se zúčastnili šetření, bylo třináct.

Vzdělávání na středních školách má vliv na úroveň k finanční gramotnosti. Při šetření bylo zjištěno, že žáci SOU, SOŠ a gymnázií mají různé úrovně znalostí FG s celkovým počtem 260 respondentů. Střední odborné učiliště navštěvuje 77 dotazovaných, o 7 respondentů více tj. 84 žáků navštěvuje střední odborné učiliště. Nejvíce odpovědí jsme získali na gymnázium s celkovým počtem 99 respondentů.

Dosažené vzdělání rodičů má pro své děti opodstatněný význam. Prostředí, ve kterém člověk vyrůstá, se podepíše na celém jeho životě. Děti pocházející z rodin, kde rodiče mají vysokoškolské vzdělání, mají velkou pravděpodobnost, že ekonomická úroveň bude u nich vyšší než u dětí, které mají rodiče bez vzdělání. U otázky dosaženého vzdělání rodičů je z šetření zřejmé, že žáci s nejvyšším vzděláním svých rodičů mají větší míru znalosti v naší problematice FG. Vysokoškolské vzdělání má 35 % rodičů, střední školu s maturitou má 36 % rodičů, výuční list má 26 % rodičů a základní vzdělání má pouze 3 % rodičů.

Mezi finančně odpovědné chování dospívajících patří nejen uvážlivé nakládání s penězi, které žáci obdrželi od svých rodičů, ale v podstatné míře v jejich přičinění umět nakládat s financemi. Dotazovali jsme se respondentů, do jaké míry se domnívají, zda umí hospodařit s penězi. Celkově na položenou otázku a znějící odpověď s uvědoměním, že rozhodně umí hospodařit s penězi, odpovědělo 46 respondentů. Spíše ano, odpovědělo 62 respondentů, ti se domnívali, že jejich hospodaření s penězi není úplně sto procentní. Nevím odpovědělo 21, spíše ne 83 a rozhodně ne 38 dotazovaných.

Dále nás zajímal názor respondentů, zda je finanční vzdělání důležitou součástí života. Většina respondentů zodpovědně přistoupila k tomuto názoru a v počtu 212 žáků středních škol

bud' naprosto souhlasí anebo spíše souhlasí, že finanční vzdělání je důležitou součástí lidského života. Zde jsme vycházeli z předpokladu, že rodiče a škola dětem a žákům poskytuje finanční vzdělání, které je důležitou součástí života. S tím naprosto souhlasí 79% žáků, že finanční vzdělání je součástí lidského života. Spíše souhlasí 16 %, 9 % respondentů neví, zda je to pro něho důležité. Uspokojujícím zjištěním pro nás bylo, to, že ani jeden z respondentů neuvedl, že finanční vzdělávání bylo nedůležité. Z položené otázky se vychází, že většina dospívajících umí hospodařit s financemi a má odpovědné chování ve FG.

První **hypotéza H1** představuje, zda se liší finanční gramotnost žáků středních škol podle typu k navštěvované škole ve Zlínském kraji. Hypotéza **byla potvrzena**. Můžeme srovnat rozdíly mezi třemi typy škol, které žáci navštěvují v tomto kraji. Z šetření vyplývá, že ze 77 respondentů navštěvujících SOU jen 27 respondentů má znalost finanční gramotnosti a 50 respondentů finanční znalost nemá. Z dotazovaný žáků na SOŠ, kterých bylo v celkovém počtu 84, vyplývá, že 62 respondentů znalosti o finanční gramotnosti má a 22 znalosti FG nemá. U gymnazistů 83 respondentů znalosti FG mají a 16 respondentů tyto znalosti nemá. Je zřejmé, že mezi typy škol byly v úrovni FG rozdíly Nejlepší úrovně finančních znalostí mají žáci studující gymnázium, jako druzí se umístili žáci SOŠ a nejmenší finanční znalosti mají žáci středního odborného učiliště.

Hypotéza H2 zkoumala, zda je rozdíl úrovně finanční gramotnost podle typu informací, které získávají žáci SŠ. Odkud žáci středních škol čerpají informace, byl viditelný rozdíl, proto byla **hypotéza potvrzena**. Mezi finanční gramotností žáků středních škol a informovaností ve finanční gramotnosti existuje významný rozdíl. Největšího počtu získaných informací pochází stále ze školy v počtu 166 odpovědí. Škola má v rámci vzdělávacího programu zahrnuto i finanční vzdělávání žáků. Mezinárodní výzkumná šetření FG, která proběhla v minulých letech, taky prokázala, že nejvíce informací o financích jsou ze školy a rodiče spoléhají nejen na tuto instituci, aby vedla děti k finančnímu vzdělávání. 76 dotazovaných respondentů uvedlo, že informace o FG získávají v rodině. Jen 18 respondentů uvedlo, že informace FG čerpají z internetu a médií. Informace k FG žádný respondent nezískává z publikací a ani od kamarádů.

Hypotéza H3 zjišťovala, zda finanční gramotnost žáků středních škol se liší vztahem typu rodiny. Zda dítě vyrůstá v úplné či neúplné rodině jsme utvrdili v této stanovené hypotéze. Ta nám potvrdila, že existuje rozdíl, zda žák střední školy vyrůstá v úplné nebo neúplné rodině. **Hypotéza byla potvrzena** a můžeme porovnat rozdíly. Tabulka č. 5 vykresluje po-

drobně rodinné údaje a stupně úrovně finančních znalostí (tabulka č. 3). Úroveň 1 ve znalostech FG získalo 49 žáků úplné rodiny. Úrovně 2 - opět v úplné rodině získalo 110 respondentů. Úrovně 3 – pro nás neznalost FG získalo 75 respondentů žijící v úplné rodině oproti 13 respondentům žijících v neúplné rodině. Úroveň 1 v neúplné rodině nezískal ani jeden respondent. 13 respondentů v rodině neúplné získalo úroveň 2, v úrovni 3, která značí neznalost má 13 respondentů z neúplné rodiny. Prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, se podepíše na celém jeho životě. Především děti z dobře společensky postavených rodin mají velkou pravděpodobnost vyšší ekonomická úrovně.

Hypotéza H4 představuje souvislost finanční gramotnosti žáků středních škol a pohlavím žáků studujících na těchto školách. Zjišťovali jsme rozdíl mezi pohlavím. Hypotéza byla **potvrzena**. Mezi finanční gramotností žáků středních škol a pohlavím žáků střední škol existuje významný rozdíl. Mezi muži a ženami studujících na SŠ ve vztahu ke znalostem FG je rozdíl. Z 260 respondentů bylo 114 mužů a 146 žen. Ze 114 mužů prospělo ve znalostech FG pouze 75 respondentů a zbytek neprospělo. Dále, ze 146 žen prospělo v úrovni FG pouze 97 respondentek a zbylé ženy neprospěly. Z porovnaných výpočtů tedy nebyl shlednutý významný rozdíl v pohlaví.

V roce 2016 proběhl v ČR průzkum České bankovní asociace. Zde respondenti dosáhli průměrných výsledků ve FG. Dle dotazovaných v 58 % za FV by měla být odpovědná škola a jen 28 % respondentů se přiklání ke vzdělání FG v rodině a zbytek se nevyjádřil. Toto stanovisko by však česká společnost měla změnit. Je důležité pochopit, že vzdělání začíná v rodině již od útlého věku dětí. Rodiče by měli odpovědnost učit zacházet s penězi své děti převzít sami na sebe. I z předcházejících výzkumných šetření a výsledků je zřejmé, že se větší polovina respondentů shodla na tom, aby FV bylo zařazeno do RVP základních a středních škol. Dále z výzkumů bylo zjištěno, že převážně lidé s vyššími příjmy, lidé s ekonomickým a vysokoškolským vzděláním, živnostníci a lidé středního věku mají vyšší úroveň ekonomicky zodpovědného chování.

Závěrem můžeme říct, že úroveň finanční gramotnosti u žáků středních škol je dostatečující. I to, že rodina má vliv na finanční vzdělávání žáků středních škol nejen v jaké rodině dítě vyrůstá, ale i jaké mají jeho rodiče sociální status. Rodina však stále počítá se školou jako institucí, kde se budou jejich děti nadále vzdělávat nejen ve financích.

7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Sociální pedagog v oblasti sociálně-výchovného působení vzdělává, převychovává, radí v oblasti poradenství, vede k prevenci nejen děti, mládež, ale i dospělé. Ve vztahu k dnešní problematice finanční gramotnosti může právě nejen tuto prevenci využít. Finanční gramotnost, která je vyjádřena v RVP může sociální pracovník v poradenské činnosti uplatnit nejen u osob ohrožených sociálním vyloučením, ale i u osob, které se neorientují ve finančních znalostech a hledají pomoc, aby se nedostali do dluhové pasti. Sociální pedagog je těmto osobám nápomocen nejen při sestavování finančního rozpočtu. Pomáhá jim orientovat se ve světě financí. Měl by klienta naučit posuzovat nabídky finančních a nefinančních institucí. Sociální pracovník pracuje v různých resortech a organizacích s různými osobami, které potřebují pomoc tohoto pedagoga.

ZÁVĚR

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo zjistit, zda rodina má vliv na finanční gramotnost žáků středních škol. Vše bylo zpracováno pomocí dotazníkového šetření, kterého se uskutečnilo celkem 260 žáků vybraných středních škol. Bakalářská práce byla rozdělena do dvou částí. První část, tedy část teoretická měla rozdělení do čtyř kapitol. Kapitola první se týkala obecnému seznámení s vybranou skupinou zkoumaných, adolescentů. Další kapitola se zaměřovala na rodinu, v níž adolescent vyrůstá a hlavně na výchovu rodiny k adolescentům, jež bylo toto hlavním tématem naší bakalářské práce. V následující kapitole bylo pro lepší orientaci k BP vymezený pojem finanční gramotnost. V této kapitole byl pojem definován jako celek, vymezen význam finanční gramotnosti a v neposlední řadě definována i finanční ngramotnost abychom si lépe uvědomili jaký je mezi těmito pojmy rozdíl. Ve čtvrté kapitole teoretické části jsme si určili náš hlavní výzkumný problém a výzkumné otázky. Jaký je rozdíl finančních znalostí mezi navštěvovanými středními typy škol. Zdali existuje nějaký rozdíl mezi navštěvujícími SOU, SOŠ anebo gymnázium. Zajímalo nás také, zda rodiče své děti dostatečně informují a vzdělávají v oblasti financí. Zda tato informovanost čerpaná z rodiny má vliv na vyšší úroveň finančních znalostí anebo tento vztah nemá žádný opodstatněný vliv. Dále jsme se zjišťovali, zda existují rozdíly mezi žáky středních škol a vztahem dětí pocházejí z úplných anebo neúplných rodin. Zdali pak rodina žijící bez jednoho rodiče má vliv na finanční úroveň žáků nebo nemá. S těmito výzkumnými otázkami úzce souvisí i hypotézy, které jsme si určili v této bakalářské práci. Pomocí výpočtu chí kvadrátu jsme zjistili, že hypotézy, které byly určeny k dosažení cíle výzkumu, jsme všechny přijali. To znamená, že jsme všechny hypotézy potvrdili. Jako další jsme si určili metodu sběru dat. Výsledky dotazníkového šetření jsou přehledně zpracovány a popsány pomocí grafů a tabulek. Bakalářská práce dokázala určit, že Vliv rodiny na finanční vzdělání žáků středních škol je velký. Je to určeno nejen tím, v jaké rodině žák vyrůstá, ale i to jaký mají jeho rodiče sociální status. Rodiny by si naopak měli uvědomit, že je potřeba zlepšit jejich vědomosti ve finanční gramotnosti. Předávat tyto znalosti svým dětem a nespoléhat se jak je to bohužel do posud na školu jako na instituci, která jejich děti bude vzdělávat nejen ve financích.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] CAKIRPALOGLU, Panajotis. *Psychologie hodnot*. Olomouc: Votobia, 2004. ISBN 80-7220-195-6.
- [2] EYRE, Linda a Richard M. EYRE. *Jak naučit děti hodnotám*. Vyd. 2. Přeložil Ladislav S. DVORÁK. Praha: Portál, 2007. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-275-1.
- [3] HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.
- [4] HUBATKA, Miloslav. *Úspěšní vychovávají své děti jinak*. Brno: Edika, 2014. ISBN 978-80-266-0551-5.
- [5] CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.
- [6] KIYOSAKI, Robert T. a Sharon L. LECHTER. *Bohatý táta, chudý táta pro mladé: co vás škola o penězích nenaučí*. Hodkovičky [Praha]: Pragma, c2005. ISBN 80-7205-199-7.
- [7] KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0643-9.
- [8] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.
- [9] LANIADO, Nessia. *Děti a peníze*. Praha: Portál, 2002. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-671-3
- [10] MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Vyd. 5. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0202-8.
- [11] MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. Třetí, upravené vydání (ve Vyšehradu první). Praha: Vyšehrad, 2017. ISBN 978-80-7429-797-7.
- [12] MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-19-9.

- [13] PIAGET, Jean. *Psychologie inteligence*. Přeložil František JIRÁNEK. Praha: Portál, 1999. Studium (Portál). ISBN 80-7178-309-9.
- [14], Miriam. *Vychovávám, vychováváš, vychováváme (dobře)?*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2013. ISBN 978-80-7464-392-7.
- [15] ŘÍČAN, Pavel. *S dětmi chytře a moudře: psychologie výchovy pro rodiče a prarodiče*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0343-8.
- [16] ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: [vývojová psychologie] : přepracované vydání*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7367-124-7.
- [18] SATIR, Virginia. *Kniha o rodině: [základní dílo psychologie vztahů]*. Vyd. 2. Praha: Práh, 2006. ISBN 80-7252-150-0.
- [19] ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Komunikace mezi rodičem a dítětem: styly a techniky komunikace, komunikace rodiče ve vztahu k dítěti, vývojová období dítěte, komunikace v náročných situacích*. Praha: Grada, 2010. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-2698-4.
- [20] THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6.
- [21] VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie osobnosti*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1832-6.
- [22] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 8071783080.
- [23] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

INTERNETOVÉ ZDROJE

[24] DFG - Den finanční gramotnosti. *DFG - Den finanční gramotnosti* [online]. Dostupné z: <http://www.denfinancnigramotnosti.cz/>

[25] Česká školní inspekce ČR - PISA. *Česká školní inspekce ČR - Home* [online]. Copyright © 2017 Česká školní inspekce [cit. 24.04.2019]. Dostupné z: <https://www.csicr.cz/Prave-menu/Mezinarodni-setreni/PISA?page=3>

[26] Měření úrovně finanční gramotnosti | Pro odborníky | Ministerstvo financí ČR - proč se finančně vzdělávat?. *Ministerstvo financí ČR - proč se finančně vzdělávat?* [online]. Copyright © 2013, MF [cit. 24.04.2019]. Dostupné z: <https://www.psfv.cz/cs/pro-odborniky/mereni-urovne-financni-gramotnosti>

[27] Měření úrovně finanční gramotnosti v roce 2015 | 2015 | Ministerstvo financí ČR - proč se finančně vzdělávat?. *Ministerstvo financí ČR - proč se finančně vzdělávat?* [online]. Copyright © 2013, MF [cit. 24.04.2019]. Dostupné z: <https://www.psfv.cz/cs/pro-odborniky/mereni-urovne-financni-gramotnosti/2015/mereni-urovne-financni-gramotnosti-2601>

[28] MF a ČNB: Finanční vzdělanost dospělých překvapivě nízká | 2010 | Ministerstvo financí ČR. *Ministerstvo financí ČR* [online]. Copyright © 2005 [cit. 24.04.2019]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2010/2010-12-13-tiskova-zprava-5284-5284>

[29] Ministerstvo financí ČR - proč se finančně vzdělávat?. *Ministerstvo financí ČR - proč se finančně vzdělávat?* [online]. Copyright © 2013, MF [cit. 24.04.2019]. Dostupné z: <https://www.psfv.cz/>

[30] MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha [online]. 1. vyd. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, © 2001, 98 s. [cit. 2016-03-14]. Dostupné z: <http://aplikace.msmt.cz/pdf/bilakniha.pdf>

[31] MŠMT ČR. *MŠMT ČR* [online]. Copyright ©2013 [cit. 24.04.2019]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/systembudovani-financni-gramotnosti-na-zakladnich-a-strednich-skolach>

[32] Národní strategie finančního vzdělávání. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. 2010 [cit. 2017-03-15]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/31443/>

[33] Národní program vzdělávání ČR (Bílá kniha) | www.vzdelavani2020.cz. *Strategie vzdělávání 2020* | www.vzdelavani2020.cz [online]. Dostupné z: <http://www.vzdelavani2020.cz/narodni-program-vzdelavani-cr-bila-kniha.html>

[34] o je dluhová past a jak se jí vyvarovat – Martin Hovorka. *Martin Hovorka – příležitost tvoří budoucnost* [online]. Dostupné z: <https://martinhovorka.com/co-je-dluhova-past-a-jak-se-ji-vyvarovat/>

[35] Public Consultation: Draft OECD Recommendation on Financial Literacy and Education - OECD. *OECD.org - OECD* [online]. Copyright © 2019 Organisation for Economic [cit. 24.04.2019]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/recommendation-on-financial-literacy-and-education.htm>

[36] Standard finanční gramotnosti | 2017 | Ministerstvo financí ČR. *Ministerstvo financí ČR* [online]. Copyright © 2005 [cit. 24.04.2019]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/aktuality/2017/standard-financni-gramotnosti-29163>

[37] Úvod - Finanční vzdělávání. *Úvod - Finanční vzdělávání* [online]. Copyright © [cit. 24.04.2019]. Dostupné z: <http://www.financnivzdelavani.cz/>

[38] Výsledky hodnocení 15letých studentů v oblasti finanční gramotnosti PISA 2012 | 2014 | Ministerstvo financí ČR - proč se finančně vzdělávat?. *Ministerstvo financí ČR - proč se finančně vzdělávat?* [online]. Copyright © 2013, MF [cit. 24.04.2019]. Dostupné z: <https://www.psfv.cz/cs/aktuality/2014/vysledky-hodnoceni-15letych-studentu-v-o-2472>

[39] 10 způsobů, jak učit děti o penězích. *Výchova dětí s láskou a respektem | Kouzelná výchova* [online]. Copyright © 2015 [cit. 24.04.2019]. Dostupné z: <https://kouzelnavychova.cz/10-zpusobu-jak-ucit-deti-o-penezich/>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

atd. a tak dále

ČNB Česká národní banka

ČR Česká republika

ESFS Expertní skupina pro finanční sektor

EU Evropská unie f stupeň volnosti

FG finanční gramotnost

H₀ hypotéza nulová

H_A hypotéza alternativní

INFE International Network on Financial Education

MFČR Ministerstvo financí České republiky

MPO Ministerstvo průmyslu a obchodu

MŠMT Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

např. například

NSFV Národní strategie finančního vzdělávání

NÚOV Národní ústav odborného vzdělávání

OECD Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

OSFT Ochrana spotřebitele na finančním trhu

PISA Programme for International Student Assessment

RNDr. Doktor přírodních věd

RPSN roční procentuální sazba nákladů

RVP rámcový vzdělávací program

s strana

UTB ve Zlíně, Fakulta humanitních studií

SBFG Systém budování finanční gramotnosti

SŠ střední škola

ŠVP Školní vzdělávací program

tj. to jest

tzv. tak zvaná

VÚP Výzkumný ústav pedagogický

ZŠ základní škola

α hladina významnosti

χ^2 Test dobré shody chí-kvadrát

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1 – Časová posloupnost událostí finanční gramotnosti	20
---	----

SEZNAM TABULEK

Tabulku 1 – Hodnocení znalostí FG	42
Tabulka 2 – Ověření znalostí respondentů ve FG	42
Tabulka 3 – Určuje stupeň znalosti	43
Tabulka 4 – Čerpání informací - všichni žáci SŠ dle úrovně FG	46
Tabulka 4. 1 – Čerpání informací – ženy SŠ dle úrovně FG	46
Tabulka 4. 2 – Čerpání informací – muži SŠ dle úrovně FG	46
Tabulka 5 – Rodinné údaje	47
Tabulka 5. 1 – Rodinné údaje dle pohlaví v neúplné rodině	48
Tabulka 5. 2 – Rodinné údaje dle pohlaví v úplné rodině	48
Tabulka 6 - Pohlaví respondentů dle úrovně finančních znalostí	49
Tabulka 6. 1 Ženy dle úrovně finančních znalostí	49
Tabulka 6. 2 Muži dle úrovně finančních znalostí	50

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 – Dosažené vzdělání matky.....	34
Graf 2 – Dosažené vzdělání otce	34
Graf 3 – Vliv rodičů na své děti	36
Graf 4 – Osobní (rodinné) údaje	37
Graf 5 – odpovědné chování FG	38
Graf 6 – Reakce pro zájem nového telefonu	39
Graf 7 – Představa o finančním rozpočtu	40
Graf 8 – Úspěšnost žáků SŠ v oblasti FG	42
Graf 9 – Úspěšnost žáků SŠ finanční gramotnosti	43
Graf 10 – Čerpání informací žáků SŠ	46
Graf 11 – Údaje o rodině	48
Graf 12 – Údaje o pohlaví respondentů	50

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dobrý den vážené studentky a vážení studenti,

jmenuji se Miroslava Kocianová a jsem studentkou Sociální pedagogiky Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. V rámci mého výzkumného šetření, které slouží k realizaci bakalářské práce, bych Vás ráda požádala o vyplnění krátkého dotazníku. V mé bakalářské práci zkoumám úroveň Vaší finanční gramotnosti studentů středních škol ekonomického zaměření.

Dotazník je zcela anonymní. Informace budou sloužit pouze pro účely vyhotovení bakalářské práce.

Děkuji za Váš strávený čas.

1. Vaše pohlaví

°muž °žena

2. Jaký je váš věk?

.....

3. Kde žijete?

- a) na vesnici
- b) ve městě

4. Jakou školu navštěvujete?

- a) SOU
- b) SOŠ
- c) Gymnázium

5. S kterým dospělým žijete ve společné domácnosti?

- a) Jen s matkou
- b) Jen s otcem
- c) S oběma rodiči
- d) Jiné, napište.....

6. Jaké mají Vaši rodiče ukončené vzdělání?

Matka

Otec

a) Základní	a) Základní
b) Vyučen	b) Vyučen
c) Středoškolské s maturitou	c) Středoškolské s maturitou

- d) Vysokoškolské
- e) Nevím

- d) Vysokoškolské
- e) Nevím

7. Jsou vaši rodiče zaměstnaní?

- a) Ano, oba zaměstnaní
- b) Jen jeden zaměstnaný
- c) Nezaměstnaní
- d) Jiný (*napište*).....

8. Domníváte se, že dokážete hospodařit s financemi prostředky?

- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Nevím
- d) Spíše ne
- e) Rozhodně ne

9. Myslíte si, že finanční vzdělání je důležitou součástí lidského života?

- a) Naprosto souhlasím
- b) Spíše souhlasím
- c) Nevím
- d) Spíše ne
- e) Naprosto nesouhlasím

10. Odkud čerpáte nejvíce informací o finanční gramotnosti?

- a) v rodině
- b) ve škole
- c) od kamarádů
- d) z médií
- e) internetu
- f) publikací

11. Jaký je váš zdroj příjmu?

- a) Kapesné od rodičů
- b) Peníze z brigády
- c) Nemám žádné kapesné
- d) Jiné, uveďte....

12. Šetříš si kapesné na něco konkrétního?

- a) Ano šetřím
- b) Nešetřím, všechno utratím

13. Za co nejvíce utrácíte kapesné?

- a) Za jídlo
- b) Za koníčky
- c) Za cukrovinky a slazené nápoje
- d) Za drobnou elektroniku
- e) Za drogerii

14. Chcete si koupit např. nový telefon iPhone. Co uděláte?

- a) Řeknu rodičům a koupí mi telefon
- b) Vydělám si na něj na brigádách
- c) Něco si vydělám na brigádách a zbytek mě rodiče zaplatí
- d) Neudělám nic, nepotřebuji tak drahý telefon

15. Sestavuje si vaše rodina finanční rozpočet?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Někdy
- d) Nikdy
- e) Nevím

16. Jak vnímáte zacházení s financemi svých rodičů. Chcete i vy umět zacházet s penězi jako vaši rodiče?

- a) Ano. Vidím v nich vzor
- b) Ne. Nejsou mi vzorem, co se týká financí.
- c) Nevím

17. Myslíte si, že je potřebné sestavovat si finanční rozpočet?

- a) Určitě ano
- b) Spíše ano
- c) Určitě ne
- d) Spíše ne
- e) Nevím

18. Myslíte si, rodina, resp. Rodiče mohou do určité míry ovlivnit vaše zacházení s penězi do budoucna?

- a) Ano, hodně
- b) Ano, ale jen v menší míře
- c) Ne, vůbec
- d) Nevím

19. Vlastníte nějaký bankovní produkt?

- a) Studentský účet
- b) Studentský účet a spoření (např. Stavební spoření, aj.)
- c) Nemám žádný účet
- d) Mám jen spoření

20. Jakou částku si myslíte, že vaši rodičové za vás utratí od narození až po dokončení studia (uved'te přibližně v korunách)

.....

21. Mezi pravidelné příjmy patří:

- a) Dividendy a úroky z vkladů
- b) Příjmy z prodeje majetku
- c) Příjmy z podnikání, odměny za práci, starobní s invalidní důchody, sociální dávky

22. Při sestavování rodinné rozpočtu vycházíme

- a) Z reálné finanční situace rodiny, domácnosti
- b) Z předpokládané finanční situace rodiny, domácnosti
- c) Nebereme ohled na finanční situaci rodina a domácnosti

23. Pokud prodáme vlastní byt, o jaký příjem se jedná?

- a) Jednorázový
- b) Pravidelný
- c) Nepravidelný

24. Za osobní aktiva považujeme

- a) Majetek, který vytváří dluhy
- b) Majetek, který vytváří příjmy
- c) Majetek, který vytváří výdaje

25. Jaká by měla být výše rezervy v případě výpadku příjmů?

- a) stačí rezerva ve výši jednoho měsíčního platu
- b) rezerva by měla být tak vysoká, aby pokryla všechny naše závazky
- c) rezerva by měla být ve výši trojnásobku měsíčního příjmu

26. Co znamená konsolidace úvěrů?

- a) sloučení všech poskytnutých půjček v jednu
- b) navýšení úvěrového limitu
- c) odložení splátek konkrétního úvěru

27. Pokud si založíme osobní účet v bance, banka nám vydá

- a) debetní kartu
- b) platební kartu
- c) vkladovou kartu

28. Co je pro nás směrodatné z hlediska ceny úvěrového produktu spojené se všemi poplatky?

- a) RPSN (roční procentuální sazba nákladů)
- b) Úrok
- c) Splatnost úvěru

29. Úroky získané ze stavebního spoření podléhají

- a) 15 % daní
- b) 10 % daní
- c) Jsou od daně osvobozeny

30. Čím bude zajištěn hypoteční úvěr?

- a) Směnkou
- b) Zástavou nemovitosti
- c) Pohledávkami na osobním účtu

31. Co znamená směnný (barterový) obchod?

- a) Směna zboží za zboží
- b) Směna zboží za peníze

32. Co nám představuje inflace a jaké jsou její důsledky?

- a) Růst cenové hladiny stoupá hodnota peněz
- b) Snížení cenové hladiny a klesá hodnota peněz
- c) Růst cenové hladiny a klesá hodnota peněz

33. Co provede banka při zvyšující se inflaci a úrokovými sazbami?

- a) Zvýší úrokové sazby z úvěrů a sníží úrokové sazby z vkladů
- b) Zvýší úrokové sazby z úvěrů i úrokové sazby z vkladů
- c) Sníží úrokové sazby z úvěrů i úrokové sazby z vkladů

34. Jak měříme inflaci?

- a) Ukazatelem míry inflace
- b) Porovnáním klesáním cen
- c) množství produktů, které spotřebujeme

35. kreditní kartou můžeme:

- a) pouze platit v obchodech
- b) vybírat hotovost, platit v obchodech, provádět platby on-line přes internet
- c) platit v obchodech a on-line přes internet